

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Triine Teder

**ÜHINGUÕIGUSLIKUD NÕUDED JA NENDE TAGAMISEKS KOHALDATAVAD
MENETLUSAEGSE ÕIGUSKAITSE ABINÕUD TSIVIILKOHTUMENETLUSES**

Magistritöö

Juhendaja
PhD Margit Vutt

Tartu
2026

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. MENETLUSAEGNE ÕIGUSKAITSE JA SELLE ERIPÄRA ÜHINGUÕIGUSLIKES VAIDLUSTES	7
1.1. Menetlusaegse õiguskaitse eri vormid eraõiguslikes vaidlustes.....	7
1.2. Menetlusaegse õiguskaitse vajadus ühinguõiguslikes vaidlustes	10
1.3. Kohtuliku sekkumise piirid menetlusaegse õiguskaitse kohaldamisel	13
2. ÕIGUSSUHTE ESIALGNE REGULEERIMINE OSANIKE OTSUSTEGA SEOTUD NÕUETE KORRAL	17
2.1. Osanike otsustega seotud nõuetest üldiselt	17
2.2. Menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine enne otsuse tegemist	19
2.2.1. Õigussuhte esialgse reguleerimise korras otsuse tegemise keelamine	19
2.2.2. Õigussuhte esialgse reguleerimise korras kindlal viisil hääletama kohustamine	22
2.2.3. Õigussuhte esialgse reguleerimise korras hääleõiguse piiramine.....	25
2.3. Menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine pärast otsuse vastuvõtmist	26
2.3.1. Õigussuhte esialgne reguleerimine juhatuse liikmete määramise ja tagasikutsumise otsuste vaidlustamisel.....	26
2.3.2. Õigussuhte esialgne reguleerimine muude osanike otsuste vaidlustamisel.....	29
3. MENETLUSAEGNE ÕIGUSKAITSE KOHTU KAUDU ESITATAVATE MUUDE NÕUETE KORRAL	31
3.1. Esialgne õiguskaitse kohtu poolt juhatuse asendusliikme määramisel.....	31
3.2. Õigussuhte esialgne reguleerimine kohtu poolt juhatuse liikme tagasikutsumisel..	33
3.3. Õigussuhte esialgne reguleerimine osaniku väljaarvamisel	42
3.4. Menetlusaegne õiguskaitse osanike nimekirja ebaõige kande muutmisel	44
3.5. Esialgne õiguskaitse juhatuse kohustamiseks teabe andmisel	47
KOKKUVÕTE	50
COMPANY LAW CLAIMS AND INTERIM MEASURES FOR THEIR ENFORCEMENT IN CIVIL PROCEEDINGS	54
KASUTATUD ALLIKAD	59

SISSEJUHATUS

Menetlusaegse õiguskaitse lähtekohaks on põhiseaduse¹ (PS) § 15, mille kohaselt on igaühel õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Menetlusaegne õiguskaitse on selle põhiõiguse oluline osa, kuna kohtulik kaitse ei oleks täielik, kui kohtuotsuse tegemise ajaks oleks selle täitmine muutunud võimatuks.² Seega on menetlusaegse õiguskaitse eesmärk tagada kohtuotsuse hilisem täidetavus või reguleerida esialgselt õigussuhet olulise kahju ärahoidmiseks.

Magistritöös käsitletakse menetlusaegse õiguskaitse kohaldamist ühinguõiguslike nõuete korral. Menetlusaegne õiguskaitse jaguneb hagi tagamiseks hagiastjade puhul (tsiviilkohtumenetluse seadustik³ (TsMS) § 377) ja esialgseks õiguskaitseks hagita astjade korral (TsMS § 477¹). Ühinguõiguslike nõuete all peetakse töös silmas selliseid nõudeid, mille abil tagatakse ühinguisestest reeglite järgimine, taastatakse rikutud liikmesus või organiõiguslik seisund ning sunnitakse ühingut, selle organeid või liikmeid käituma kooskõlas ühinguõiguslikust suhtest tulenevate kohustustega. Eelkõige analüüsitakse osanike otsustega seotud nõudeid ning kohtu poolt juhatuse asendusliikme määramist ja juhatuse liikme tagasikutsumist, osanike väljaarvamist, osanike nimekirja ebaõige kande muutmist ning juhatusele teabe nõudmist kohtu kaudu. Eelnev valik on tehtud põhjusel, et just selliste nõuete puhul peab kohus sekkuma kõige enam ühingu tegevusse ning reguleerima olukordi, mis on seadusega antud osaühingu organite pädevusse, lisaks on neid vaidlusi kohtutes kõige rohkem. Seetõttu tekib eelpool kirjeldatud menetluste puhul kõige enam küsimus, kas ja milliseid menetlusaegse õiguskaitse abinõusid saab kasutada. Töös ei käsitleta rahalisi nõudeid, mis tähendab, et välja jäävad ühingu kahju hüvitamise nõuded oma juhatuse liikme või osaniku vastu. Nimelt on rahaliste nõuete puhul enamasti selgem, milliseid menetlusaegseid õiguskaitse abinõusid saab kasutada ning see on ka seadusega konkreetsemalt reguleeritud.

Magistritöö teema on aktuaalne, kuna menetlusaegse õiguskaitse kohaldamist tuleb praktikas palju ette, kuid ühinguõiguslike nõuete puhul puuduvad konkreetsete menetlusaegse õiguskaitse sätted. Ühinguõigus kuulub eraõiguse valdkonda ning see on tihedalt seotud tsiviilõigusega, mistõttu on sellele kohaldatavad tsiviilõiguse üldosa normid ja põhimõtted, kui

¹ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 2.

² Pilving, I. PSK § 15/91. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tallinn 2020.

³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 03.04.2025, 2.

olukord ei ole reguleeritud eriseadustega, eelkõige äriseadustikuga⁴ (ÄS).⁵ Ühinguõiguslike nõuete menetluslikule poolele kohaldatakse TsMS-i, kui eriseadustest ei tule erandeid.⁶ Kuna ÄS menetlusaegse õiguskaitse kohaldamist ei reguleeri, tuleb ka selle kohaldamisel lähtuda TsMS-st. Samas ei sobi TsMS § 378 lg-s 1 välja toodud abinõud reeglina mitmete ühinguõiguslike nõuete korral. Ainus ühinguõiguse eriseadus, kus on ühinguõiguslike nõuete jaoks menetlusaegsed õiguskaitse meetmed välja toodud, on korteriomandi- ja korteriühistuseadus⁷ (KrtS), mille § 29 lg 6 näeb korteriühistute jaoks ette konkreetsed menetlusaegse õiguskaitse meetmed, mistõttu on eelviidatud säte ka üheks töö võrdlusallikaks. Eriregulatsiooni puudumine ühinguõiguslike nõuete korral on tinginud olukorra, kus nii kohtupraktikas kui ka õiguskirjanduses ei ole selgust selles, mil määral on kohtul õigus ühingu tegevusse menetlusaegse õiguskaitse raames sekkuda. Küsimus on eriti oluline, kuna ühinguõiguslike nõuete puhul ei mõjuta iga sekkumine mitte üksnes menetluse pooli, vaid see võib mõjutada ka ühingu töötajaid, võlausaldajaid ja kolmandaid isikuid.

Tulenevalt eeltoodust on magistritöö eesmärk analüüsida, milliseid menetlusaegse õiguskaitse abinõusid saab kasutada kohtu kaudu esitatavate ühinguõiguslike nõuete korral ning mis tingimustel. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millistel tingimustel on menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine ühinguõiguslikes vaidlustes lubatav ning millised on selle kohaldamise piirid?
2. Milliseid menetlusaegse õiguskaitse abinõusid saab kohaldada osanike otsustega seotud nõuete korral enne ja pärast otsuse tegemist?
3. Millised menetlusaegse õiguskaitse abinõud on sobivad kohtu kaudu esitatavate muude ühinguõiguslike nõuete korral?

Uurimisküsimustele vastamiseks on magistritöö jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk käsitleb menetlusaegset õiguskaitset üldiselt ning selle erisusi ühinguõiguslike nõuete korral. Selleks tuuakse välja, mis on menetlusaegse õiguskaitse olemus ning millistel tingimustel ja kuidas seda kohaldada saab, seejärel, millised erisused on menetlusaegse õiguskaitse kohaldamisel ühinguõiguslikes vaidlustes. Teises peatükis analüüsitakse menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise võimalusi osanike otsustega seotud nõuete korral. Täpsemalt

⁴ Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

⁵ Saare, K. jt. Ühinguõigus I Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, vnr 20.

⁶ Saare, K. jt (viide 5), vnr 70.

⁷ Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. – RT I, 23.12.2022, 4.

analüüsitakse selles peatükis, milliseid menetlusaegse õiguskaitse meetmeid saab kohus kohaldada enne osanike otsuste tegemist ja milliseid pärast ning kui palju on kohtul võimalik sekkuda osaühingu otsustusprotsessi. Kolmandas peatükis käsitletakse menetlusaegse õiguskaitse kohaldamist ülejäänud levinumate ühinguõiguslike nõuete korral, mis ei ole otseselt seotud osanike otsuse tegemise või nende kehtivuse vaidlustamisega. Sellisteks nõueteks on juhatuse asendusliikme määramine ja juhatuse liikme tagasikutsumine kohtu poolt, samuti osanike väljaarvamine, osanike nimekirjas ebaõige kande parandamine ja kohtu kaudu juhatuselt teabe küsimine.

Magistritöös ei käsitleta kõikide eraõiguslike juriidiliste isikute liikidega seotud vaidluseid, vaid põhiliselt osaühingut puudutavaid nõudeid. Analüüsitava ühingu liigiks on valitud osaühing, kuna Eestis on juriidilistest isikutest ülekaalukalt kõige rohkem registreeritud just osaühinguid. Nimelt on Eesti äriregistris registreeritud 285 135 osaühingut, arvult järgmised on korteriühistud, mida on 25 493.⁸ Seetõttu on osaühingutega seotud nõuded kohtupraktikas kõige sagedamad ning tekitavad ka kõige rohkem õiguslikke küsimusi. Samas on paljud osaühingutega seotud nõudeid reguleerivad normid samasugused või vähemalt sarnased ka teiste eraõiguslike juriidiliste isikute puhul, mistõttu on magistritöös tehtavad järeldused kohaldatavad ka neile.

Magistritöös kasutatakse võrdlevat ja analüütilist meetodit. Kohtulahendite analüüsi kaudu selgitatakse välja, milliseid menetlusaegse õiguskaitse meetmeid on praktikas kasutatud ning kuidas nende kohaldamist on põhjendatud. Lisaks analüüsitakse erinevaid seadusesätteid, et tuua välja, millised on nende normide eesmärgid ning kas need on kohaldatavad ka ühinguõiguslike nõuete puhul. Arvestades, et Eesti õiguskirjanduses ja kohtupraktikas ei ole väga palju menetlusaegset õiguskaitset ühinguõiguslike nõuete korral käsitletud, on magistritöös valitud ka võrdlusriik, kus on seda teemat rohkem analüüsitud. Käesolevas magistritöös on valitud võrdlusriigiks Saksamaa, kuna Eesti eraõiguse loomisel on eeskujuks olnud Saksa õigusnormid ning ka ühinguõiguses on üsna sarnased sätted ja põhimõtted.⁹ Riigikohus on leidnud, et Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel võib arvestada teiste riikide analoogilisi seadusi ja praktikat, eelkõige olukorras, kui Eestis sätte praktika

⁸ E-Äriregister. Registri seis. Juriidiliste isikute arv õigusliku vormi järgi (25.04.2026 10:01). Kättesaadav: <https://ariregister.rik.ee/est/statistics>.

⁹ Eesti õiguskirjanduses on ühinguõiguslike analüüside puhul vajadusel võrdluseks võetud tihti just Saksa õigus. Vt nt Saare, K. Kapitaliühingu kõrgeima otsustustasandi liikmete lojaalsuskohustus. – *Juridica* 2022/8, lk 597. Tambet, M. Otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõue ehk positiivne tuvastushagi. – *Juridica* 2021/4, lk 266.

puudub, aga mujal on see sarnase sätte puhul välja kujunenud.¹⁰ Magistritöös võrreldakse kahe riigi seaduse sätete sisu ning analüüsitakse Saksa õiguskirjanduses ja kohtupraktikas välja kujunenud seisukohtade kohaldatavust Eesti õiguses. Eelnevast tulenevalt kasutatakse magistritöö peamiste allikatena Eesti ja Saksamaa seaduste kommentaare ja kohtupraktikat, samuti asjakohast õiguskirjandust. Võrdlevaid näiteid on toodud ka mõnede teiste riikide õiguskirjandusest ja kohtupraktikast. Magistritöös on käsitletud ainult avalikult kättesaadavaid kohtulahendeid.

Magistritöö autorile teadaolevalt ei ole Eesti õiguskirjanduses varem uuritud, millised menetlusaegse õiguskaitse abinõud on ühinguõiguslike nõuete puhul lubatud ning mis ulatuses, kuid sarnaseid teemasid on siiski käsitletud. Nimelt on sarnast teemat analüüsinud Maris Vutt oma 2017. aastal kirjutatud magistritöös „Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga“, kus puudutas vähesel määral ka menetlusaegset õiguskaitset ühinguõiguslike nõuete korral.¹¹ Lisaks on lähedast teemat käsitlenud Maarja Tambet oma 2021. aastal kirjutatud magistritöös „Kapitaliühingu otsuse vastuvõtmine ja sellega seotud tuvastusnõuded“.¹²

Märksõnad: äriühinguõigus, osaühingud, õiguskaitse.

¹⁰ RKTKo 21.12.2004, 3-2-1-145-04, p 31.

¹¹ Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistritöö. Tartu 2017.

¹² Tambet, M. Kapitaliühingu otsuse vastuvõtmine ja sellega seotud tuvastusnõuded. Magistritöö. Tartu 2021.

1. MENETLUSAEGNE ÕIGUSKAITSE JA SELLE ERIPÄRA ÜHINGUÕIGUSLIKES VAIDLUSTES

1.1. Menetlusaegse õiguskaitse eri vormid eraõiguslikes vaidlustes

Menetlusaegse õiguskaitse rakendamisel tuleb esmalt eristada, kas asja lahendatakse hagimenetluses või hagita menetluses. Üldjuhul saab hagimenetluses menetlusaegset õiguskaitset alati kohaldada, kui see on vajalik ja proportsionaalne, hagita asjas saab TsMS § 477¹ lg 1 kohaselt esialgset õiguskaitset kohaldada vaid juhul, kui see on seaduses sätestatud. Ühinguõiguses on nii vaidlusi, mida lahendatakse hagimenetluses kui ka neid, mida lahendatakse hagita menetluses.¹³ Hagimenetluses on menetlusaegseks õiguskaitseks hagi tagamine ning sellega seonduv on sätestatud TsMS 40. peatükis. TsMS § 377 lõigete 1 ja 2 põhjal võib hagi tagamise eesmärgid jagada suuresti kaheks: esiteks vajadus tagada asjas tehtava kohtuotsuse täitmine ning teiseks vajadus vältida kohtumenetluse ajal olulist kahju või omavoli või muid negatiivseid tagajärgi menetlusosalistele.¹⁴ Seega TsMS § 377 lg 1 reguleerib kitsamalt hagi tagamist ja selle sätte kohaselt võib kohus hagi tagada, kui on alust arvata, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. TsMS § 377 lg 2 sätestab õigussuhte esialgse reguleerimise ja selle järgi võib kohus vaidlusalust õigussuhet reguleerida, kui see on vajalik olulise kahju või omavoli vältimiseks või muul põhjusel. Seda võib teha sõltumata sellest, kas on alust arvata, et hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või teha selle võimatuks. Riigikohus on välja toonud, et kohus otsustab, kas hagi tagamisel tuleb kohaldada TsMS § 377 lg-t 1 või 2 eelkõige lähtuvalt hageja taotluses välja toodud asjaoludest ning kui kohus reguleerib esialgset õigussuhet TsMS § 377 lg 2 alusel, peab alati põhjendama, millise olulise kahju vältimiseks või muul põhjusel on hagi tagamine vajalik.¹⁵ Õiguskirjanduse kohaselt kehtib enamasti põhimõte, et TsMS § 377 lg 1 järgi tagatakse hagi rahaliste nõuete puhul ning lg 2 järgi reguleeritakse õigussuhet mitterahaliste nõuete korral.¹⁶

Ühinguõiguslike vaidluste puhul on enamasti tegemist mitterahaliste nõuetega, mis tähendab, et õigussuhte esialgsel reguleerimisel tuleb üldjuhul kohaldada TsMS § 377 lg-t 2. Riigikohus

¹³ Vt TsMS § 475 lg 1.

¹⁴ Kärson, M., Kärson, S. TsMSK § 377/1. – Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Komm vlj. Tallinn: Juura 2017.

¹⁵ RKTKm 15.06.2016, 3-2-1-66-16, p 11.

¹⁶ Kärson, M., Kärson, S. TsMSK § 377/3.2.1.

on välja toonud, et vaidlusaluse õigussuhte reguleerimisel TsMS § 377 lg 2 järgi on kohtul ulatuslik diskretsiooniõigus ning kohus võib hagi tagada ka muude kui TsMS §-s 378 loetletud hagi tagamise abinõudega¹⁷. See tähendab, et TsMS § 378 lg-s 1 on välja toodud vaid osad võimalikud hagi tagamise abinõud, aga loetelu ei ole ammendav. Samuti näitab seda TsMS § 378 lg 1 p 10, mille kohaselt on hagi tagamise abinõu ka kohtu poolt vajalikuks peetud muu abinõu. Samas on Riigikohus leidnud, et vaatamata kohtu ulatuslikule diskretsiooniõigusele TsMS § 377 lg 2 järgi, ei saa hagi tagada vaidlusaluse õigussuhte väliselt, mis tähendab, et taotletud hagi tagamise abinõu peab kuuluma hagi esemeks oleva vaidlusaluse õigussuhte esialgse reguleerimise alla.¹⁸

M. Kärson ja S. Kärson on TsMS § 377 lg 2 kommentaarides välja toonud, et selle sätte alusel õigussuhte esialgse reguleerimise mõte on tagada õigusrahu kuni vaidluse lõpliku lahendamiseni. TsMS § 377 lg 2 eesmärk on anda kohtutele mitterahaliste nõuete korral paindlikum võimalus reguleerida vaidluse kestuse ajaks esialgselt vaieldavat õigussuhet, ilma et selleks oleks vaja analüüsida küsimust, kas hagi tagamata jätmine võib raskendada otsuse täitmist või mitte. See tähendab, et õigussuhte esialgse reguleerimise vajaduse põhjendamiseks ei piisa argumendist, et hagi tagamata jätmise korral ei ole hagejal võimalik õiguskaitset saavutada, vaid eelduseks on hoopis vajadus vältida olulist kahju või omavoli või muu sarnane põhjus. Õigussuhte esialgse reguleerimise puhul tuleb arvestada, et kohtulik sekkumine isikutevahelistesse suhetesse peaks olema viimane võimalik abinõu ja seda ei tohiks rakendada n-ö igaks juhuks või teisele poolele jõu näitamiseks. Samuti ei tohi vaidlusaluse õigussuhte esialgne reguleerimine enamasti kaasa tuua vaidlusküsimuse sisulist lõplikku lahendamist enne kohtuotsuse tegemist. Samas mõnedel erandjuhtudel on õigussuhte esialgne reguleerimine lubatud ka nii, et lahendatakse vaidluse põhiküsimus, kui see on ainus võimalus hageja olulise õiguse kaitsmiseks (selline olukord võib tekkida nt patendiõiguse rikkumise kahtluse korral).¹⁹

ÄS § 378 lg 4 kohaselt tuleb hagi tagava abinõu valikul arvestada, et kohaldatav abinõu koormaks kostjat üksnes niivõrd, kuivõrd seda võib pidada hageja õigustatud huvisid ja asjaolusid arvestades põhjendatuks. Riigikohus on välja toonud, et hagi tagamise abinõu ei tohi kostjat liigselt koormata sõltumata sellest, kas kohus kohaldab TsMS § 377 lg 1 või lg 2.²⁰

¹⁷ RKTkm 25.05.2010, 3-2-1-51-10, p 11.

¹⁸ RKTkm 10.04.2019, 2-18-16690/41, p 11; RKTkm 24.10.2018, 2-16-17776/39, p 15.

¹⁹ Kärson, M., Kärson, S. TsMSK § 377/3.2.1-3.2.4

²⁰ RKTkm 15.06.2016, 3-2-1-66-16, p 12.

Õiguskirjanduse kohaselt tuleb selleks hagi tagamisel poolte huve kaaluda ehk hinnata ja võrrelda hagi tagamisest ning tagamata jätmisest pooltele tekkida võivaid võimalikke negatiivseid tagajärgi.²¹ Kohtu ülesanne on jälgida, et hagi tagamisega ei kahjustata kostja huvisid ebaproportsionaalselt.²² Seda põhimõtet on väga tugevalt rõhutatud just ühinguõiguslikes vaidlustes. Nimelt on Saksa õiguskirjanduses ja kohtupraktikas välja toodud, et menetlusaegse õiguskaitse kohaldamisel äriühingutega seotud vaidlustes tuleb arvestada, et kohaldatav meede peab olema kõige vähem sekkuv ning kohus peab seda enne meetme rakendamist iga kord kontrollima.²³ Ka Eesti kohtupraktikas järgitakse seda põhimõtet hoolikalt. Näiteks on Tartu Ringkonnakohus 2017. aastal muutnud maakohtu kohaldatud hagi tagamise meedet põhjusel, et see koormab kostjat ebamõistlikult ja oleks piisanud vähemsekkuvast hagi tagamise abinõust, nimelt ei olnud vaja juhatuse liiget tagasi kutsuda ja ajutist liiget määrata, vaid piisas äriregistris ühingu suhtes kannete tegemise keelamisest.²⁴

Hagi tagamise abinõu on üldjuhul kehtiv kuni asja põhimenetluses kohtuotsuse jõustumiseni. TsMS § 445 lg 2 kohaselt kui hagi otsusega rahuldatakse või kui kohus lõpetab menetluse kompromissi sõlmimisega, jätab kohus kohaldatud hagi tagamise abinõu jõusse kohtulahendi täitmist tagava abinõuna, kui see on lahendi täitmise tagamiseks ilmselt vajalik ja pool, kelle kasuks otsus tehti, või kompromissilepingu pooled ei taotle abinõu tühistamist. Kui hagi jääb rahuldamata, tühistab kohus hagi tagamise kohtuotsusega ja kui hagi jäetakse läbi vaatamata või kui asjas menetlus lõpetatakse, tühistab kohus hagi tagamise määrusega (TsMS § 386 lg 4). Lisaks võib kohus TsMS § 386 lg 1 alusel poole taotlusel määrusega hagi tagamise abinõu teisega asendada ning TsMS § 386 lg 2 kohaselt võib kohus asjaolude muutumise korral või muu seadusega sätestatud alusel poole taotlusel hagi tagamise tühistada. Mitterahalise hagi tagamise võib raha maksmise vastu tühistada või muuta üksnes hageja nõusolekul või mõjuval põhjusel.

Saksa õiguses reguleerib tsiviilkohtumenetlust *Zivilprozessordnung*²⁵ (ZPO) ning selles on väga sarnased sätted Eesti TsMS § 377 lg-tele 1 ja 2. Nimelt sätestab ZPO § 935 justkui hagi tagamise kitsamalt, kuna sätte kohaselt võib kasutada menetlusaegset õiguskaitset, kui on alust

²¹ Kärson, M, Kärson, S. TsMSK § 378/3.9.2.

²² RKTKm 10.01.2011, 3-2-1-133-10, p 19.

²³ OLG Stuttgart Beschl. v. 18.2.1997 – 20 W 11/97, BeckRS 2008, 06172.

²⁴ TrtRnKm 22.03.2017, 2-16-19316/31, p-d 20-21.

²⁵ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 22. Dezember 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 349) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html>.

arvata, et olemasoleva olukorra muutumine võib muuta võimatuks või oluliselt raskendada poole õiguste teostamist. Õigussuhte esialgse reguleerimisega sarnane säte on ZPO § 940, mille kohaselt võib õigussuhet esialgselt reguleerida, kui see on vajalik selleks, et vältida ebaõiglust, vägivalda või muud sarnast.

ZPO § 940 kommentaaride kohaselt on äriühingutega seotud vaidlustes enim kasutatavad menetlusaegse õiguskaitse abinõud juhtimis- või esindusõiguse ajutine peatamine ning nende üleandmine kolmandatele isikutele ning osanike ja aktsionäride otsuste täitmise peatamine. Näiteks võib osanik taotleda osaühingu juhatuse liikme tagasikutsumist ning menetlusaegse õiguskaitse korras saab keelata juhatuse liikmel osaühingu juhtimise ja esindamise. Äriühingu otsustusprotsessi ei saa kohus enamasti mõjutada. See tähendab, et näiteks ei saa keelata otsuste vastuvõtmist, välja arvatud juhtudel, kui taotlejal on eriti suur kaitsevajadus. Samuti ei ole osanike väljaarvamine menetlusaegse õiguskaitse raames võimalik.²⁶

ZPO § 940 kohaldamisel peab olema vajadus reguleerida olemasolevat olukorda, täpsemalt vältida tõsiselt ebasoodsaid olukordi, mis on piisavalt põhistatud ajutise meetme taotleja poolt. Taotleja peab vähemalt ära näitama, et väidetav oht õiguslikule olukorrale on võimalik ja et protsessi ajaline viivitus saab olukorda negatiivselt mõjutada. Seejuures on oluline, et olukorra esialgse reguleerimise vajadus ei tuleneks taotleja enda tegevusetusest. See tähendab, et kohus võib keelduda menetlusaegset õiguskaitset kohaldamast, kui talle tundub, et vajadus selleks tuleneb vaid põhjusest, et taotleja oli teadlik ohust õiguslikule olukorrale, kuid ootas ja ei tegutsenud piisavalt kiiresti. Menetlusaegse õiguskaitse taotlemisele ei ole seatud ajalisi piiranguid, aga samas ei tähenda see, et taotluse esitamisega võiks oodata mitmeid nädalaid, kuna see võib näidata, et menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine pole tegelikult vajalik.²⁷

1.2. Menetlusaegse õiguskaitse vajadus ühinguõiguslikes vaidlustes

Nagu eespool leitud, toimub ühinguõiguslike hagimenetluste korral õigussuhte esialgne reguleerimine enamasti TsMS § 377 lg 2 järgi, mille kohaselt võib kohus hageja taotlusel vaidlusalust õigussuhet esialgselt reguleerida, kui see on vajalik olulise kahju või omavoli

²⁶ Musielak/Voit/Braun ZPO § 940 Rn. 9. – Musielak, H.-J. (Begr.), Voit, W. (Hrsg.). Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz. 22. neubearbeitete Auflage. Verlag Franz Vahlen München 2025.

²⁷ Born, M., Ghassemi-Tabar, N., Gehle, B. Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts. Band 7. 5. Auflage. C.H.Beck 2016, S 187-188.

vältimiseks või muul põhjusel. Õiguskirjanduse kohaselt on olulise kahju mõiste tsiviilõiguses määratlemata õigusmõiste, mistõttu peab kohus igal üksikjuhul eraldi hindama, kas selline kahju võib tekkida, arvestades kahju iseloomu, menetlusosaliste isikuid ning muid asjaolusid. Seejuures on oluline, et hagi tagamise eesmärk võib olla nii varalise kui ka mittevaralise kahju vältimine või ka kahju suurenemise ärahoidmine.²⁸ Eesti õiguskirjanduses on leitud, et oluline kahju võib ühinguõiguslikes vaidlustes tekkida näiteks olukorras, kui äriühingu juhtorganina tegutseb sobimatu isik ning see võib tuua kaasa kahju nii äriühingule, selle osanikule või aktsionärile kui ka võlausaldajale.²⁹ Kohtupraktika kohaselt võib selliseks oluliseks kahjuks pidada seda, kui juhatuse liige on hakanud kasutama osaühingu vara erinevate isiklike ostude eest tasumisel ning sõlmib osaühingu nimel tehinguid alla turuhinna.³⁰

Omavoliks loetakse asjaõigusseaduse³¹ (AÕS) § 40 lg 2 kohaselt valdaja nõusolekuta seadusvastaselt asja valduse rikkumist või valduse äravõtmist. Õiguskirjanduses on siiski leitud, et omavoli TsMS mõttes on laiem mõiste ning võib seisneda ka hagejale kuuluva õiguse rikkumises.³² Näiteks osanikel on eelduslikult õigus osaleda osaühingu juhtimises ning kasumi ja osaühingu lõpetamisel allesjäänud vara jaotamisel, samuti on osanikul muud seaduses ja põhikirjas ettenähtud õigused.³³ Niisiis võib olla omavoliga TsMS mõttes tegemist, kui rikutakse osaniku hääleõigust, dividendi saamise õigust või mõnda muud õigust.

Õiguskirjanduse kohaselt seondub ka muu põhjus õigussuhte esialgseks reguleerimiseks vajadusega tagada vaidluse ajaks õigusrahu ja vältida õigusselgusetusest tulenevaid kahjulikke tagajärgi pooltele ning seejuures peab muu põhjus olema vähemalt sama kaalukas kui ähvardav oluline kahju või omavoli.³⁴ Ühinguõiguslike vaidluste puhul on üheks sagedasemaks menetlusaegse õiguskaitse kasutamise põhjuseks, et menetluse lõpuni oleks tagatud äriühingu võimalus efektiivselt tegutseda.³⁵ Nimelt on mitmel korral tulnud ette olukordi, kus juhatuse liikmed on nii tülis, et nendevaheline koostöö pole enam võimalik ja see võib seada ohtu ka äriühingu majandustegevuse jätkumise.³⁶ Riigikohus on möönnud, et kõik erinevad vaidlused ühingu osanike vahel ühingu juhtimise korraldamise üle võivad pärssida ühingu juhtimist,

²⁸ Kärson, M., Kärson, S. TsMSK § 377/3.2.3.

²⁹ Raude, M. Juhtorgani liikme kohtu kaudu tagasikutsumine. – Juridica 2016/2, lk 105-113.

³⁰ TlnRnKo 16.08.2019, 2-18-12214/27, p 1.

³¹ Asjaõigusseadus. – RT I, 28.01.2026, 7.

³² Kärson, M., Kärson, S. TsMSK § 377/3.2.3.

³³ Saare, K. jt (viide 5), vnr 1204.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ RKTKm 25.05.2010, 3-2-1-51-10, p 11.

³⁶ TlnRnKo 16.08.2019, 2-18-12214/27, p 1.

menetlustes osalemist (mh esinduse ja kättetoimetamise probleemide tõttu) ja viia kahju tekkimiseni nii ühingu kui ka osanikele ning koguni ühingu sundlõpetamiseni.³⁷

Üks levinumaid ühinguõiguslikke nõudeid on osanike otsuste tühisuse tuvastamine või nende kehtetuks tunnistamine. Saksa õiguskirjanduses on välja toodud, et otsuse vaidlustamise korral ilma menetlusaegse õiguskaitse kohaldamiseta esineb olukord, kus kohtumenetluse ajal kuni lõpliku otsuse tegemiseni tuleb järgida vaidlustatud otsust, mis võib olla tegelikult tühine või kehtetuks tunnistatav. Seetõttu on menetlusaegne õiguskaitse võimalike puudustega otsuste puhul üsna oluline. Samas teisest küljest tuleb arvestada, et menetlusaegse õiguskaitse kohaldamisel sekkutakse oluliselt ühingu otsustusprotsessi ning piiratakse nende osanike õigusi, kes hääletasid otsuse vastuvõtmise poolt, kuna nad peavad ootama kuni lõpliku kohtuotsuseni, et koosolekul vastuvõetud otsust rakendada. Tihti võib selleks minna mitmeid aastaid.³⁸

Eesti õiguses tuleb samuti ilma menetlusaegse õiguskaitse kohaldamiseta kuni lõpliku kohtuotsuseni vaidlustatud osanike otsust täita. Lisaks tuleb arvestada, et TsMS § 598 kohaselt, kui kandeavalduse lahendamiseks tuleks äriregistri asja menetleval kohtul anda hinnang vaidlusalusele õigussuhte, võib kohus peatada avalduse menetlemise kuni vaidluse lahendamiseni hagimenetluses. See tähendab, et kui tahetakse teha osanike otsuse alusel kanne äriregistrisse ja osanike otsuse kehtivus on vaidluse all, ei pruugi kannet saada teha. Näiteks kui osanike otsusega kutsutakse tagasi juhatuse liige, kes on ühingu kahju tekitanud, ei saa seda äriregistrisse kanda ilma menetlusaegse õiguskaitseta kuni põhimenetluses asja lahendamiseni. Selle tagajärg võib olla, et endine juhatuse liige jätkab ühingu kahju tekitamist, kuna kolmandad isikud ei ole teadlikud, et isik enam juhatuse liige ei ole ning seega on tema poolt ühingu nimel tehtud tehingud kolmandate isikutega kehtivad. Samamoodi on ka teistpidi, et kui otsuse alusel on juba kanne äriregistrisse tehtud, aga see on vaidlustatud, siis ei pruugi seda saada ilma menetlusaegse õiguskaitseta enne muuta kui põhiküsimuses otsuse tegemiseni.

Eeltoodut arvesse võttes on autor seisukohal, et ühinguõiguslikes vaidlustes on menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine vajalik eelkõige selleks, et tagada menetluse ajal ühingu efektiivne

³⁷ RKTkm 27.10.2011, 3-2-1-97-11, p 34.

³⁸ Otte, D. Einstweiliger Rechtsschutz im Beschlussmängelstreit. – NJW 2023, lk 1089.

tegutsemine ning seeläbi vältida kahju tekkimist või isegi ühingu sundlõpetamist. Lisaks esineb ilma menetlusaegse õiguskaitseta oht, et menetluse ajal tuleb täita õigusvastast otsust, mis võib tuua kaasa pöördumatu kahju. Niisiis on menetlusaegne õiguskaitse vajalik, et säilitada menetluse ajaks teatud õiguslik olukord ning vähendada kahju tekkimise tõenäosust.

1.3. Kohtuliku sekkumise piirid menetlusaegse õiguskaitse kohaldamisel

Ühinguõiguslike vaidluste puhul menetlusaegse õiguskaitse rakendamise korral tuleb lähtuda põhimõttest, et kohus ei tohi liigselt sekkuda ühingu tegevusse. Sellest põhimõttest lähtutakse nii Eesti kohtutes kui ka mitmetes teistes riikides ning seda juba üsna kaua aega. Samuti peab ühinguõiguslike vaidluste puhul arvestama, et iga tegevus võib mõjutada lisaks ühingule endale ning selle osanikele ja aktsionäridele ka ühingu töötajaid ja võlausaldajaid.

Austraalia Deakini ülikooli õiguse professor Jean Du Plessis on 2010. aasta artiklis „Revisiting the Judge-Made Rule of Non-Interference in Internal Company Matters“ leidnud, et Inglise õiguses on aja jooksul välja kujunenud kohtunike loodud reeglid ühingu siseasjadesse sekkumise kohta, mida tuleb ühinguõiguslike nõuete puhul järgida. Sellisteks reegliteks on näiteks, et kohtud ei sekku ühingu siseasjadesse, ei võta üle vastutust ühingu äritegevuse juhtimise eest, samuti et kohtud ei sea kahtluse alla juhatuse äriotsuseid ning austavad osanike või aktsionäride enamuse otsuste tulemusi.³⁹ Juba ühes 1812. aasta Inglismaa kohtulahendis tehti otsus, et kohus ei võta üle äriühingu juhtimise rolli ja enne kohtusse pöördumist tuleks püüda probleemid lahendada kasutades äriühingusiseseid vahendeid erimeelsuste lahendamiseks.⁴⁰ Kohtud ei tohiks kahelda juhatuse liikmete otsustes, kuna juhatuse liikmetel on palju rohkem teadmisi ja aega, et ärilisi otsuseid teha ning seejuures võtta arvesse ka ühingu parimaid huve.⁴¹

Kanada advokaat Adrian Pel on 2023. aastal artiklis „Shareholders Voting Injunctions in Canada“ välja toonud, et seadusest tulenevalt annab ühingu osa või aktsia selle omanikule teatud õigused ja kohustused. Põhilised õigused on õigus dividendile, õigus hääletada ja õigus

³⁹ Du Plessis, J. Revisiting the Judge-Made Rule of Non-Interference in Internal Company Matters. – South African Law Journal 304 (2010), p 304.

⁴⁰ *Ibidem*, p 305-306.

⁴¹ *Ibidem*, p 319.

osaleda vara jaotamisel äriühingu lõpetamise korral. Kui neid õigusi üleliia piirata, kaob osanikul või aktsionäril huvi ja mõte osalust üldse omada.⁴²

Saksa õiguskirjanduses on õiguse doktor ja vandeadvokaat Rolf Leinekugel leidnud, et menetlusaegse õiguskaitse puhul tuleb arvestada, et tihti mõjutab menetlusaegne õiguskaitse ka ühingu edaspidist tegevust ja osanike tulevikku. Menetlusaegse õiguskaitse korras määratud juhatuse liikmed annavad tihti ühingu edaspidiseks tegevuseks suuna, mida hiljem võib olla keeruline muuta. Osanik, kellel keelatakse ajutiselt oma kohustusi täita, ei pruugi kunagi saada tagasi oma endist positsiooni ja võimu äriühingus. Kui keegi arvatakse menetlusaegse õiguskaitse korras osanike hulgast välja ja kustutakse äriregistrist, siis isegi kui hiljem ajutine õiguskaitse tühistatakse, on ühing vahepeal juba nii palju muutunud ning äriühing ei ole enam endine. Samas teisest küljest on see ka põhjuseks, miks menetlusaegne õiguskaitse on ühinguõiguses väga oluline. Nimelt otsustatakse tihti ühingu ja selle osanike tulevik ära kohe pärast otsuse vaidlustamist ning lühiajalised lahendused on vajalikud, kuna vastasel juhul ei ole negatiivsed tagajärjed hiljem enam parandatavad.⁴³

Magistritöö autor on seisukohal, et eelnevad välismaa õiguskirjanduse seisukohad on kohaldatavad ka Eesti õiguses. Nimelt on tegemist üldiste ühinguõiguslike põhimõtetega, mis ei ole seotud konkreetse riigi õigusega, vaid üldiselt äriühingu tegevusse mittesekkumisega. Seega tuleb neid põhimõtteid arvestada ka Eestis ühinguõiguslikes vaidlustes menetlusaegse õiguskaitse meetmete kohaldamise korral. Eesti kohtupraktikas on samuti leitud, et juriidilise isiku juhtorgani koosseisus muudatuste tegemine on kohtu poolt ette nähtud erandliku võimalusena juriidilise isiku ja seeläbi tema võlausaldajate ning osanike kaitseks. Kui osanik soovib, et juhtorgani koosseisus tehakse muudatusi hagi tagamise korras, peab see olema põhjendatud ühingu võlausaldajate või osanike kaitse vajadusega. Kui osanik ei ole põhjendanud hagi tagamist vajadusega kaitsta võlausaldajate huve ja ühingul puuduvad teised osanikud, kelle huve saaks osanikevaheline tüli kaudselt kahjustada, pole võimalik hagi tagamise korras ühingu juhtorgani liikmeid muuta.⁴⁴

⁴² Pel, A. Shareholders Voting Injunctions in Canada. – The Canadian Bar Review, vol 1012 (2023), p 240- 241.

⁴³ Leinekugel, R. Einstweiliger Rechtsschutz im GmbH-Recht. – Zeitschrift für Gesellschafts-, Unternehmens- und Steuerrecht 23/2023, S 1233.

⁴⁴ TlnRnKm 22.10.2021, 2-20-9374/47, p 25.

Lisaks võib tekkida küsimus, kas ühinguõiguslikes vaidlustes on üldse menetlusaegne õiguskaitse vajalik või on sarnane eesmärk võimalik saavutada ka äriregistri pidaja kontrolli kohustusega ja võimalusega registrimenetlus vajadusel peatada. Nimelt kantakse mitmed ühinguga seotud andmed ka äriregistrisse, mis tähendab, et nendes muudatuste tegemisel, tuleb ka muudatused äriregistrisse kanda. Osaühingu kohta äriregistrisse kantavad andmed on välja toodud äriregistri seaduse⁴⁵ (ÄRS) §-des 12-14. ÄRS § 41 kohaselt on registripidajal teatud kontrollikohustus enne kande tegemist. Nimelt ei tee registripidaja ÄRS § 41 lg 1 järgi kannet registrisse, kui avaldus või sellele lisatud dokumendid ei vasta seadusele või pole esitatud õige tähtaja jooksul. Lõike teise lause kohaselt ei või kande tegemisest keelduda, kui kõik seaduses nõutavad dokumendid on esitatud ja vastavad seaduse nõuetele. Riigikohus on sätte tõlgendamisel leidnud, et äriühingu üldkoosoleku otsuse esitamisel peab registripidaja kontrollima peale dokumendi enda ka näiteks üldkoosoleku pädevust ja otsuse vastuvõtmise protseduurilise korra järgimist, nt kvooruminõude täitmist, samuti seaduses nõutud andmete märkimist otsuses. See tähendab, et registripidajal on seadusest tulenev kohustus kontrollida esitatavate dokumentide seadusega sätestatud vormi- ja sisunõuete järgmist, aga dokumentide sisulise kehtivuse kontroll on piiratud. Riigikohus märgib siiski, et registripidajal on õigus hinnata esitatud dokumenti ja keelduda kande tegemisest, kui esitatud dokument on selgelt heade kommete vastane või avaliku korraga vastuolus ning seetõttu tsiviilseadustiku üldosa seaduse⁴⁶ (TsÜS) § 86 järgi tühine. Samuti võib registripidaja kontrollida dokumenti ja keelduda kande tegemisest ka siis, kui esitatud dokument on vastuolus seadusest tuleneva keeluga (TsÜS § 87) või kui dokumendiga rikutakse kolmandate isikute, näiteks äriühingu võlausaldajate seadusega kaitstud õigusi. Sellistel juhtudel on kande tegemisest keeldumine põhjendatud äriregistri kui avaliku registri õigsuse eelduse ja usaldatavuse tagamise vajadusega.⁴⁷

Autor leiab, et registripidaja kontrollikohustus ja võimalus registrimenetlus peatada ei asenda enamasti siiski menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise vajadust, kuna registripidaja õigus dokumente kontrollida on sisuliselt piiratud ning mitmetes olukordades ei piisa ainult registrimenetluse peatamisest, kuna tuleb piirata mõne isiku tegevust või muul moel kahju tekkimist vältida. Lisaks on tihti menetlusaegne õiguskaitse vajalik just juhul, kui otsus on vaidlustatud ja seega ei saa kannet äriregistrisse teha, aga olukorda oleks vaja ikkagi esialgselt

⁴⁵ Äriregistri seadus. – RT I, 14.03.2025, 10.

⁴⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 31.12.2024, 48.

⁴⁷ RKTKm 04.02.2009, 3-2-1-139-08, p 8.

reguleerida. Niisiis on menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise võimalus ühinguõiguslike nõuete puhul kindlasti vajalik, kuid kohtutel on kohustus igal üksikjuhul kontrollida, et meede on konkreetsel juhul vajalik, proportsionaalne ning kõige vähem sekkuv. Kohtud peavad lähtuma põhimõttest, et nad sekkuvad ühingu tegevusse nii vähe kui võimalik ning eeldavad, et enamasti teavad ühingu juhtorgani liikmed ise kõige paremini, mis on ühingu jaoks sobivaim lahendus. Samuti tuleb arvestada, et ühingule seatud iga piirang mõjutab laiemat isikute ringi kui ainult ühing ning selle osanikud, kuna ühingul on enamasti ka töötajad ja võlausaldajad.

2. ÕIGUSSUHTE ESIALGNE REGULEERIMINE OSANIKE OTSUSTEGA SEOTUD NÕUETE KORRAL

2.1. Osanike otsustega seotud nõuetest üldiselt

Osaühingu kõrgeim tasand on osaühingu osanikud, kes võtavad vastu otsuseid, millega otsustatakse osanike pädevusse antud küsimusi, ning moodustavad otsuseid vastuvõtva foorumi, mida saab lugeda osaühingu organiks TsÜS § 31 lg 1 mõttes.⁴⁸ Osanike otsuseid tehakse üldjuhul osanike koosolekul (ÄS § 170), kuid seda võib teha ka koosolekut kokku kutsumata (ÄS § 173). Osanike pädevuses on väga palju erinevaid küsimusi, millest mitmed on välja toodud ÄS § 168 lg-s 1, aga loetelu ei ole ammendav ning ÄS § 168 lg 1 p 12 järgi on osanike pädevuses ka muude seaduse või põhikirjaga osanike pädevusse antud küsimuste otsustamine. Lisaks võivad osanikud ÄS § 168 lg 2 kohaselt vastu võtta ka otsuseid juhatuse ja nõukogu pädevusse kuuluvates küsimustes.

Teatud juhtudel võib tulla ette olukordi, kus otsus on puudustega ning seetõttu kas tühine või kehtetuks tunnistatav.⁴⁹ Sellises olukorras võib õigustatud isik kohtusse pöörduda, et otsuse kehtivus vaidlustada. TsÜS § 38 lg 1 kohaselt võib kohtu poolt nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist, kui see on vastuolus seaduse või põhikirjaga. TsÜS § 38 lg 2 sätestab, millisel juhul on juriidilise isiku otsus tühine. Osanike otsuse tühisusele saab tugineda, kui kohus on otsuse tühisuse tuvastanud ehk tühisuse tuvastamiseks tuleb esitada tuvastushagi.⁵⁰ Otsuse kehtetuks tunnistamise nõue on kujundusnõue.⁵¹ Vaatamata sellele, et otsuse tühisuse tuvastamise nõue ja kehtetuks tunnistamise nõue on olemuselt erinevat liiki nõuded, on Riigikohus mitmel korral leidnud, et neid tuleb käsitleda ühtse, ebaseaduslikust otsusest vabanemisele suunatud nõudena.⁵² Seega kui õigustatud isik on esitanud otsuse kehtetuks tunnistamise nõude, on kohtul eelduste täidetuse korral selle nõude asemel õigus rahuldada ka otsuse tühisuse tuvastamise nõue.⁵³ Eeltoodust lähtuvalt analüüsitakse magistritöös

⁴⁸ Saare, K. jt (viide 5), vnr 872-873.

⁴⁹ Teatud erandlikus olukorras võib tegemist olla ka mitteotsusega, kui otsust ei ole üldse vastu võetud. Selline olukord võib tekkida, kui otsust ei ole vastu võtnud nõutud isikud või otsuse tegemist pole nõuetekohaselt dokumenteeritud. Mitteotsuse tagajärjed on samad, mis tühisel otsusel ehk kummagi puhul ei teki õiguslikke tagajärgi. Saare, K. jt (viide 5), vnr 987-990.

⁵⁰ RKTKm 01.06.2005, 3-2-1-54-05, p 18.

⁵¹ Saare, K. TsÜSK § 38/3.1.3. – Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosaseadus. Komm vlj. 2. vlj. Tartu: Juura 2023.

⁵² RKTKo 03.03.2021, 2-17-13391/43, p 27; RKTKo 11.06.2014, 3-2-1-55-14, p 31.

⁵³ RKTKo 03.03.2021, 2-17-13391/43, p 27; RKTKo 05.06.2019, 2-16-19017/101, p 17.1.

menetlusaegse õiguskaitse rakendamist mõlema nõude puhul koos. TsMS § 377 lg 3 kohaselt saab tagada ka tuvastushagi ning tuvastushagi tagamisel tuleb samuti lähtuda TsMS § 377 lg-st 2.⁵⁴ Osaühingu osanike otsuse tühisuse tuvastamise ja otsuse kehtetuks tunnistamise sätted on olemas ka ÄS-is. Nimelt vastavalt ÄS § 177¹ lg-le 1 on osanike otsus tühine, kui see rikub osaühingu võlausaldajate kaitseks või muu avaliku huvi tõttu kehtestatud seaduse sätet või ei vasta headele kommetele, samuti kui rikuti oluliselt otsuse teinud osanike koosoleku kokkukutsumise või otsuse tegemise korda. Otsus on tühine ka seaduses sätestatud muul juhul. ÄS § 178 lg 1 järgi võib kohus osaühingu vastu esitatud hagi alusel kehtetuks tunnistada seaduse või põhikirjaga vastuolus oleva osanike otsuse.

Saksa õiguses puuduvad osaühingute kohta sätted, mis reguleerivad osanike otsuste vaidlustamist. Samas on kohtupraktikas leitud, et analoogia korras kohaldub *Aktiengesellschaft*-i (AG) kohta sätestatu ning seega saab osanike otsuseid vajaduse korral ka Saksa õiguses vaidlustada.⁵⁵ AG on Saksa õiguses sarnane Eesti aktsiaseltsiga ning sellega seotud teemasid, sealhulgas otsuste tühisuse tuvastamist ja otsuste kehtetuks tunnistamist, reguleerib *Aktiengesetz*⁵⁶ (AktG). Täpsemalt saab osanike otsuseid kehtetuks tunnistada analoogia korras AktG § 243 alusel, tühisust saab tuvastada analoogia korras § 241 ja § 253 alusel.⁵⁷

Teatud juhtudel on osanike otsuse tegemist võimalik mõjutada juba enne selle vastuvõtmist. Nimelt on TsÜS § 68 lg 5 alusel võimalik hääli kui tahteavaldus asendada kohtulahendiga, kui osanik oli kohustatud tahteavalduse tegema.⁵⁸ Samuti on Saksa õiguse kohaselt võimalik esitada ühinguõiguslik negatoorhagi, millega saab nõuda kahju tekitava tegevuse lõpetamist.⁵⁹ Eesti õiguskirjanduses on jõutud järeldusele, et ka siin ei ole ühinguõiguslik negatoorhagi välistatud, aga selle maksmapanek võib osutuda äärmiselt keerukaks.⁶⁰

⁵⁴ RKTkm 27.10.2010, 3-2-1-74-10, p 13.

⁵⁵ BGH Urt. v. 11.2.2008 – II ZR 187/06, BeckRS 2008, 4403.

⁵⁶ Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 23 des Gesetzes vom 4. Februar 2026 (BGBl. 2026 I Nr. 33) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/index.html>.

⁵⁷ MüKoGmbHG/Wertenbruch GmbHG Anh. § 47 Rn. 287. – Fleischer, H., Goette, W. (Hrsg.). Münchener Kommentar zum GmbHG. Band 2. 5. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2026.

⁵⁸ Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus kui hääle kohtulahendiga asendamise eeldus. – Juridica 2017/6, lk 393-394.

⁵⁹ Bayer, W. Aktionärsklagen de lege lata und de lege ferenda. – NJW 2000, S 2610.

⁶⁰ Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistratöö 2017.

2.2. Menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine enne otsuse tegemist

2.2.1. Õigussuhte esialgse reguleerimise korras otsuse tegemise keelamine

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et üldiselt tuleb osanike otsustega seotud nõuete puhul eristada kahte erinevat menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise viisi. Esimene neist on menetlusaegse õiguskaitse korras osaühingu otsustusprotsessi sekkumine enne otsuse tegemist ning teine vastuvõetud otsuse puhul menetlusaegse õiguskaitse korras selle täitmise keelamine või muul moel olemasoleva olukorra esialgne reguleerimine.⁶¹ Saksa kohtupraktika kohaselt tuleb menetlusaegse õiguskaitse korras eelistada vastuvõetud otsuse täitmise keelamist vigase otsuse vastuvõtmise keelamise ees, veel enam on leitud, et otsuse tegemise ennetamine on lubatav üksnes juhul, kui otsuse täitmise keelamine ei ole võimalik või on ebapiisav.⁶² Seejuures on professor Michael Kort välja toonud, et Saksa õiguskirjanduses ja kohtupraktikas on valdav seisukoht, et menetlusaegse õiguskaitse korras on vigase otsuse tegemise ennetamisele palju kõrgemad standardid, kui vastuvõetud otsuse täitmise keelamisele.⁶³ Enne otsuse tegemist kohtusse pöördumise korral toimubki vaidlus enamasti ainult menetlusaegse õiguskaitse valdkonnas, kuna otsus, mille osas vaidlus käib, tehakse liiga hilja.⁶⁴

Otsuse tegemise keelamine menetlusaegse õiguskaitse korras tuleb peamiselt kõne alla kahel juhul. Esiteks võib see esineda ühinguõigusliku negatoorhagi raames, milles nõutakse õigusvastase tegevuse lõpetamist näiteks olukorras, kus on ette teada, et tehtav otsus on õigusvastane või tekitab kahju. Teiseks võib otsuse tegemise keelamine osutada vajalikuks juba vastuvõetud otsuse vaidlustamise korral, kui on oht, et sama sisuga õigusvastaseid otsuseid hakatakse järjestikku vastu võtma, kohustades osanikku iga otsust eraldi vaidlustama.

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et otsuse tegemise keelamine menetlusaegse õiguskaitse korras on enamasti liigne sekkumine ühingu tegevusse ja seega pole üldiselt lubatud. Nimelt ei saa menetlusaegse õiguskaitse korras keelata osanike koosolekul otsuste vastuvõtmist põhjusel,

⁶¹ MüKoAktG/Schäfer, AktG § 243 Rn. 158. – Goette, W., Habersack, M., Kalss, S. (Hrsg.). Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 4. 6. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2025.

⁶² OLG München, Urteil vom 13. 9. 2006 - 7 U 2912/06.

⁶³ Kort, M. Einstweiliger Rechtsschutz bei eintragungspflichtigen Hauptversammlungsbeschlüssen, NZG 2007, S 169.

⁶⁴ MüKoGmbHG/Stephan/Tieves, GmbHG § 38 Rn. 116.

et see tekitaks lõpliku olukorra, kuna isegi menetlusaegse õiguskaitse lõppemisel ei saa otsus, mida pole veel vastu võetud, kehtima hakata.⁶⁵ Lisaks on leitud, et selline menetlusaegne õiguskaitse muudaks põhivaidluse võimatuks, kuna otsust, mille kehtivus peaks olema vaidluse ese, ei ole olemas ning seega pole seda võimalik ka vaidlustada, mis tähendab, et selline õiguskaitse väljuks menetlusaegse õiguskaitse piiridest ning ei täidaks oma eesmärki.⁶⁶

Saksa õiguskirjanduses on valdav seisukoht, et enamikel juhtudel ei ole vaja keelata otsuste tegemist tulevikus, kuna üldjuhul ei teki kahju otsusest endast, vaid selle täitmisest. Reeglina saab juba vastuvõetud otsuse vaidlustada samadel alustel, millele tuginedes oleks saanud taotleda otsuse tegemise keelamist.⁶⁷ See tähendab, et puudutatud isikul on võimalik otsust pärast vastuvõtmist vaidlustada ning siis on vajadusel võimalik kohaldada ka menetlusaegse õiguskaitse meetmeid, et otsuse täitmist takistada.⁶⁸ Samas on Saksa õiguskirjanduses leitud, et teatud juhtudel võib sellest reeglist esineda erandeid. Nimelt kui õiguslik olukord on selge ja menetlusaegse õiguskaitse taotlejal on selleks oluline vajadus, võib taotluse siiski rahuldada ning menetlusaegse õiguskaitse korras keelata otsuse tegemise.⁶⁹ Selline olukord esineb näiteks siis, kui koosolek on kokku kutsutud vale isiku poolt.⁷⁰

Eesti õiguses tuleb osanike otsuse tegemise keelamine menetlusaegse õiguskaitse korras kõne alla peamiselt juhul, kui vaidlustatakse üks otsus, aga esineb oht, et hakatakse vastu võtma mitmeid sama sisuga õigusvastaseid otsuseid. Nimelt sätestab ÄS § 178 lg 2, et otsuse kehtetuks tunnistamist ei saa nõuda, kui osanikud on otsust uue otsusega kinnitanud. Sama põhimõtte on sätestatud ka TsÜS § 38 lg-s 5. TsÜS kommentaarides on välja toodud, et kui uus otsus ei kõrvalda vana puudusi või sisaldab uusi puudusi, siis on see samuti kehtetuks tunnistatav või tühine. See eeldab kohtu poolt vastavalt kas kehtetuks tunnistamist või tühisuse tuvastamist. Esialgse otsuse kehtetuks tunnistamisele suunatud hagi esemeks ei ole kinnitava otsuse kehtetuks tunnistamine ja seda isegi siis, kui neil on samad (lähivad) puudused. Hageja peab oma nõuet kas täpsustama (TsMS § 376) või esitama uue hagi. Kui esmane otsus on kohtus vaidlustatud, aga juriidilise isiku organ teeb eelnevat puudustega otsust kinnitava otsuse ja esitab selle vaidlust läbivaatavale kohtule ning kui hageja ei vaidlusta õigeaegselt uut otsust

⁶⁵ OLG Stuttgart Beschl. v. 18.2.1997 – 20 W 11/97, BeckRS 2008, 06172.

⁶⁶ Otte, D. 2023, S 1090.

⁶⁷ Spindler/Stilz/Drescher, AktG § 243 Rn. 249-255.

⁶⁸ OLG Stuttgart Beschl. v. 18.2.1997 – 20 W 11/97, BeckRS 2008, 06172.

⁶⁹ Spindler/Stilz/Drescher, AktG § 243 Rn. 249-250.

⁷⁰ *Ibidem*.

ning jääb senise hagi juurde, tuleb hagi jätta TsÜS § 38 lg 5 teise lause ja ÄS § 178 lg 2 alusel rahuldamata.⁷¹

Korteriühistute otsuste vaidlustamisel on KrtS § 29 lg 6 p-s 1 ette nähtud, et vajaduse korral peatab kohus menetluse ajaks vaidlustatud otsuse kehtivuse ja keelab samasisulise otsuse vastuvõtmise. Tegemist on menetlusaegse õiguskaitse meetmega, mida võiks analoogia korras saada kohaldada ka osaühingu otsuste vaidlustamise korral. Sätte seletuskirjas on välja toodud, et samasisulise otsuse vastuvõtmise keelamine on mõeldud otsuste tühisuse tuvastamise menetluste jaoks, mitte otsuse kehtetuks tunnistamise menetlusteks.⁷² Kehtetuks tunnistatavate otsuste puhul on KrtS-st üldse välja jäetud võimalus neid hilisema otsusega kinnitada. Seda on tehtud põhjusel, et ei tekiks vajadust vaidlustada piiramatut arvu otsuseid, mis tekitaks vaidlustaja jaoks suure koormuse.⁷³ Samas on seletuskirjas leitud, et selline kehtetuks tunnistatava otsuse kinnitamise säte on üsna väikese praktilise väärtusega, kuna valdav osa menetluslikest puudustest toovad kaasa otsuse tühisuse.⁷⁴ Tühiseid otsuseid ei saa hilisema otsusega kinnitada, aga võib võtta vastu uue samasisulise otsuse.⁷⁵ Seetõttu on ka seaduses sätestatud võimalus keelata samasisuliste otsuste vastuvõtmine, et ei tekiks olukorda, kus korteriühistu võtab vastu piiramatu hulga otsuseid, mille kõigi vaidlustamine oleks äärmiselt koormav.⁷⁶

Kui esineb reaalne oht, et osanikud kavatsevad vastu võtta järjestikku sama sisuga õigusvastaseid otsuseid, võib olla põhjendatud teatud sisuga otsuse tegemise keelamine menetlusaegse õiguskaitse korras. Seda meedet tuleks siiski kohaldada üksnes erandlikel asjaoludel, kui ohu esinemise tõenäosus on piisavalt põhjendatud ning sama eesmärki ei ole võimalik saavutada vähemsekkuvate menetlusaegse õiguskaitse meetmetega. Kuigi iga üksikut otsust on formaalselt võimalik eraldi vaidlustada, oleks see praktikas äärmiselt koormav ning tekitaks kahju nii osanikele kui ka osaühingule. Autor leiab seega, et eraldi vaidlustamise võimalust ei saa pidada piisavaks alternatiiviks, mis välistaks menetlusaegse õiguskaitse raames otsuse tegemise keelamise sellises erandlikus olukorras.

⁷¹ Saare, K. TsÜSK § 38/3.4.2.

⁷² Korteriomandi- ja korteriühistuseadus 462 SE seletuskiri, lk 57. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/bb3ae807-c425-4e93-aa0e-66fda4aa904e/korteriomandi--ja-korteriuhistuseadus/>.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ Korteriomandi- ja korteriühistuseadus 462 SE seletuskiri, lk 57.

⁷⁵ Saare, K. jt (viide 5), vnr 1055.

⁷⁶ Korteriomandi- ja korteriühistuseadus 462 SE seletuskiri, lk 57.

Kokkuvõttes on autor seisukohal, et otsuse tegemise keelamine menetlusaegse õiguskaitse korras on üldjuhul põhjendamatult ja lubamatult, kuna on olemas vähemsekkuvad meetmed ning vastuvõetud otsust on võimalik vaidlustada ka tagantjärele. Kui aga on piisavalt põhistatud, et osanikud kavatsevad pahatahtlikult vastu võtta piiramatult sama sisuga õigusvastaseid otsuseid, tuleb pidada teatud kindla sisuga otsuse tegemise keelamist menetlusaegse õiguskaitse korras lubatavaks. Seda põhjusel, et puudub alternatiivne vähemsekkuv menetlusaegse õiguskaitse abinõu, mis tagaks osanike õigused ja väldiks kahju tekkimist sama tõhusalt.

2.2.2. Õigussuhte esialgse reguleerimise korras kindlal viisil hääletama kohustamine

Osaniku üks olulisemaid õigusi on hääleõigus ja võimalus vabalt otsustada, kuidas ta hääletab. Kanada õiguskirjanduses on välja toodud, et osaniku õigus hääletada on fundamentaalne õigus, mida osanik peab saama üldjuhul alati teostada.⁷⁷ Ka Saksa õiguskirjanduses on leitud, et osaniku hääleõigus on seaduslikult tagatud ning üldiselt ei ole olemas seaduslikku alust, mis seda piirata lubaks, isegi juhul kui osaniku otsustusprotsess hääletamise teel on vigane, rumal või kahjulik.⁷⁸ Samas on mõlema riigi õiguskirjanduses välja toodud, et teatud juhtudel on osanik ikkagi kohustatud mingil kindlal viisil hääletama või tema hääleõigus on piiratud. Ka Eesti õiguskirjanduses on jõutud sarnasele seisukohale ning osaniku kohustus kindlal viisil hääletada võib tuleneda seadusest, osaühingu põhikirjast või osanike kokkuleppest.⁷⁹

Kui hääletamiskohustus tuleneb seadusest või põhikirjast, on selle rikkumise tagajärjeks hääle kehtetus, mis mõjutab otsuse kehtivust juhul, kui tühised või tühistatavad hääled muudaksid kas otsuse tegemise võimalikkust või otsuse sisu.⁸⁰ See tähendab, et otsuse saab kehtetuks tunnistada, kui kehtetute häälte arvesse võtmise tagajärjel tehtud otsus oli teistsugune. Hääletamiskohustus saab tuleneda ka hääletamiskokkuleppest, mille sõlmimine on levinud osanike lepingutes, kuid mis ei ole põhikirja ega ühingulepingu osa.⁸¹ Hääletamiskokkulepped

⁷⁷ Pel, A. 2023, p 240-241.

⁷⁸ MüKoZPO/Drescher, ZPO § 935 Rn. 55, 56. – Rauscher, T., Krüger, W. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Band 2. 7. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2025.

⁷⁹ Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus kui hääle kohtulahendiga asendamise eeldus. – Juridica 2017/6, lk 394-397.

⁸⁰ Saare, K. TsÜSK § 33/3.7.

⁸¹ Saare, K. jt (viide 5), vnr 979.

on oma olemuselt võlaõiguslikud kokkulepped, mida rikkudes antud hääle ei ole kehtetu ega saa seetõttu mõjutada ka osanike otsuse kehtivust.⁸² Selliste kokkulepete sõlmimine on üldiselt lubatud nii Eesti kui ka Saksa õiguse kohaselt, kui seadusest ei tulene teisiti.

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et menetlusaegse õiguskaitse korras ei saa enamasti sekkuda ühingu otsustusprotsessi, kuid see on võimalik eriolukordades. Niisuguseks juhtumiks on eelkõige olukord, kui hääletamiskohustus tuleneb pooltevahelisest lepingust. Sellisel juhul on õiguskirjanduses ja kohtupraktikas leitud, et osanikku saab kohustada teatud kindlal viisil hääletama ja seda ka menetlusaegse õiguskaitse korras. Ka taolisel juhul peab siiski arvestama, et menetlusaegset õiguskaitset ei saa kohaldada, kui on vähem koormavaid ja sekkuvaid meetmeid. Selliseks vähemsekkuvaks meetmeks võib olla näiteks otsuse tegemise edasilükkamine.⁸³

Saksa kohtupraktikas on välja toodud, et kui pooltevahelise lepinguga on kokku lepitud teatud viisil hääletamine, on menetlusaegne õiguskaitse tihti vajalik. Sellises olukorras tulenevad osanikele õigused ja kohustused sõlmitud lepingust. Eelkõige tuleneb sellest kohustus hääletada osanike otsuse vastuvõtmisel vastavalt lepingule, st olenevalt asjaoludest poolt, vastu või jääda erapooletuks. Nagu Eesti õiguses on ka Saksa õiguses lepinguvastane hääle ikkagi kehtiv, kuna kokkulepe omab lepinguõiguslikku mõju ega mõjuta hääle ühinguõiguslikku kehtivust. Eelnev tähendab, et ka kehtivat kokkulepet rikkuv hääle on kehtiv ja seda pole pärast otsuse vastuvõtmist võimalik vaidlustada. Saksa kohtupraktika kohaselt on sellises olukorras pärast otsuse vastuvõtmist võimalik esitada üksnes hagi, milles taotletakse kohtu kaudu uue osanike koosoleku kokkukutsumist, kus tuleb hääletada vastavalt kokkuleppele. See on tihti aga väga tülikas ja võtab kaua aega, samuti ei saa alati kindel olla, et see toimib.⁸⁴

Saksa kohtupraktikas on välja toodud kolm olulisemat põhjendust, miks lepingu alusel seatud hääletamiskohustuse täitmist saab tagada ka menetlusaegse õiguskaitse korras. Esiteks on mitmel juhul leitud, et hääleõigust ei tohiks mõjutada, kuna see tekitab lõpliku olukorra ja menetlusaegse õiguskaitse eesmärk ei ole taotleja eesmärgi lõplik saavutamine. Samas mitmel

⁸² Saare, K. TsÜSK § 33/3.8.

⁸³ MüKoZPO/Drescher, ZPO § 935 Rn. 55, 56.

⁸⁴ OLG Koblenz, Urteil vom 27-02-1986 - 6 U 261/86.

juhul näeb seadus ise ette erandi sellest põhimõttest (nt Saksa patendiseaduses⁸⁵ (PatG) § 85 lg-s 1 on sätestatud, et sundlitsentsi andmist puudutavas menetluses võib hageja taotluse korras saada menetlusaegse õiguskaitse loa leiutist kasutada, kui on tõendatud, et selleks on nõuded täidetud ja et litsentsi andmine on avalikes huvides kiiresti vajalik). Teiseks ei ole õiguslikust vaatenurgast vastuväiteid menetlusaegse õiguskaitse korras hääleõiguse piiramisele, kuna tegelikult ei tehta sellega lõplikku otsust ning see ei mõjuta põhimenetluses tehtavat otsust. Nimelt kui kohus jätab hagi rahuldamata ja seega tuleb menetlusaegne õiguskaitse tühistada, on taastatud esialgne olukord ning osanik saab jälle hääletada. Kolmandaks ei ole veenev tihti kasutatud argument, et menetlusaegse õiguskaitse korras hääleõiguse teatud viisil kasutamine on lubamatu sekkumine osaniku tahte kujundamisse ja otsustamisse, kuna sekkumine tugineks osanike õiguslikul kokkuleppel. Nimelt on osanikud omale ise kokkuleppega sellise kohustuse võtnud ning nad on sellest juba varasemalt teadlikud. Niisiis ei saa öelda, et hääleõiguse teatud viisil kasutamise keelamine oleks osanikule menetlusaegse õiguskaitse korras peale surutud. See tähendab aga seda, et sellise kokkuleppe sõlmimine ja kehtivus peab piisavalt tõendatud olema.⁸⁶

Seega saab järeldada, et üldiselt ei ole menetlusaegse õiguskaitse korras võimalik osanikke teatud kindlal viisil hääletama kohustada, kuid see võib olla võimalik juhul, kui hääletamiskohustus tuleneb pooltevahelisest kokkuleppest ning puuduvad alternatiivsed vähemsekkuvad menetlusaegse õiguskaitse meetmed. Selline seisukoht on põhjendatud, kuna kui seadusest või põhikirjast tulenevat hääletamiskohustust rikkudes antud hääle on kehtetu, siis kokkuleppe rikkumine ei too kaasa hääle kehtetust. Lisaks on pooled ise vabatahtlikult sellise hääletamiskohustusega nõustunud ning seega ei saa see tulla neile üllatusena või liigselt nende õigusi rikkuda. Samas tuleb ka siin arvestada, et sellise menetlusaegse õiguskaitse meetmega lahendatakse ära ka põhiküsimus, mistõttu peab sellise abinõu kohaldamiseks olema eriline kaitsevajadus, mida ei saa tagada näiteks otsuse tegemise edasilükkamisega menetluse ajaks.

⁸⁵ Patentgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 16. Dezember 1980 (BGBl. 1981 I S. 1), das zuletzt durch Artikel 26 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 323) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/patg/index.html>.

⁸⁶ OLG Koblenz, Urteil vom 27-02-1986 - 6 U 261/86.

2.2.3. Õigussuhte esialgse reguleerimise korras hääleõiguse piiramine

Lisaks kohustusele teatud kindlal viisil hääletada, võiks rääkida ka üldse hääleõiguse piiramisest menetlusaegse õiguskaitse korras. Saksa õiguskirjanduses on leitud, et see pole vajalik, kuna seaduses on konkreetselt sätestatud, millal isik hääletada ei või. Saksa õiguses reguleerib osaühingutega seonduvat *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*⁸⁷ (GmbHG) ja selle § 47 lg-s 4 on sätestatud osanike hääleõiguse piirangud. Kui osanik keelule vaatamata ikkagi hääletab, on tema hääel tühine ja seda ei arvestata. Seega puudub vajadus menetlusaegse õiguskaitse korras hääleõiguse teostamist eraldi keelata, kuna hääleõiguse piirangud on juba seadusega reguleeritud, mis tähendab, et nende rikkumise korral on võimalik pärast otsuse vastuvõtmist õigusvastane otsus vaidlustada.⁸⁸

Ka Eesti õiguses on sarnaselt Saksa õigusele teatud juhtudel hääletamine keelatud. Hääleõiguse piiramine on reguleeritud ÄS §-s 177, mille kohaselt ei või osanik hääletada, kui otsustatakse tema vabastamist kohustusest või vastutusest, nõusoleku andmist osanikule tema osa võõrandamiseks, osaniku ja osaühingu vahel tehingu tegemist või osanikuga õigusvaidluse pidamist ning selles tehingus või õigusvaidluses osaühingu esindaja määramist või küsimusi, mis puudutavad selle kontrollimist või hindamist, milline on osaniku või tema esindaja tegevus juhatuse või nõukogu liikmena. Ka Eesti õiguse kohaselt on hääleõiguse piiranguga vastuolus olevad hääled tühised.⁸⁹ Nagu eespool põhjendatud, saab otsuse kehtetuks tunnistamist nõuda juhul, kui hääleõiguse piirangut rikkudes antud hääled mõjutavad otsuse sisu.

Seega ei ole menetlusaegse õiguskaitse korras vajalik hääleõiguse täielik piiramine, kuna seadusega on juba ära määratud, millisel juhul osanik hääletada ei või ning seda piirangut rikkudes antud hääel on tühine. Juhul kui otsuse vastuvõtmisel on arvestatud ka tühiste hääeltega ja need mõjutasid otsuse sisu, saab nõuda kohtu kaudu otsuse kehtetuks tunnistamist tagantjärele. See tähendab, et puudub vajadus ennetavalt menetlusaegse õiguskaitse korras osaniku hääleõigust piirata või seda mingites teistes olukordades veel teha, kuna seaduses sätestatud hääleõiguse piirangud on piisavad.

⁸⁷ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 21 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 323) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/index.html>.

⁸⁸ MüKoZPO/Drescher, ZPO § 935 Rn. 57.

⁸⁹ RKTko 29.09.2015, 3-2-1-81-15, p 18.

2.3. Menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine pärast otsuse vastuvõtmist

2.3.1. Õigussuhte esialgne reguleerimine juhatuse liikmete määramise ja tagasikutsumise otsuste vaidlustamisel

Juhatuse liikmete valimine ja tagasikutsumine on osanike ülesanne, välja arvatud juhul kui ühingul on nõukogu (ÄS § 184 lg 1). Saksa õiguses on juhatuse liikmete määramine ja tagasikutsumine samuti osanike pädevuses (GmbHG § 46 p 5). Juhatuse liikme tagasikutsumist reguleerib täpsemalt GmbHG § 38. Sätte kommentaaride kohaselt on juhatuse liikmete tagasikutsumisega seotud vaidlused üks põhilisi vaidluse liike ühinguõiguslikes asjades, kus kasutatakse menetlusaegset õiguskaitset.⁹⁰

Iga osanike otsus, sh ka juhatuse liikme tagasikutsumise otsus, võib olla positiivne (kui otsus saavutab nõutava arvu hääli) või negatiivne (kui otsus vajalikku häälteenamust ei saavuta).⁹¹ Seega juhatuse liikme tagasikutsumise puhul on positiivse otsuse tagajärg juhatuse liikme tagasikutsumine ja negatiivse otsuse korral jääb juhatuse liige edasi ametisse. Positiivse otsuse korral on otsuse tühisuse tuvastamise või kehtetuks tunnistamise nõude esitamise huvi enamasti tagasikutsutud juhatuse liikmel ning seejuures taotleb just tagasikutsutud juhatuse liige ka menetlusaegset õiguskaitset. Saksa kohtupraktikas on leitud, et menetlusaegse õiguskaitse taotlemise õigus on ainult tagasikutsutud juhatuse liikmel, kes on samas ka ühingu osanik, kuna välisel juhatuse liikmel ei ole ühingu selliseid huve, mida tuleks menetlusaegse õiguskaitse korras kaitsta.⁹² Eesti õiguse kohaselt on samuti kaheldav, kas tagasikutsutud juhatuse liige, kes ei ole samas ka ühingu osanik, saab otsust üldse vaidlustada. Nimelt on ÄS § 178 lg-s 3 väga selgelt välja toodud, et otsuse kehtetuks tunnistamist saab nõuda juhatus või nõukogu või osanik, kes ei osalenud otsuse tegemisel või esitas sellele vastuväite. Juhatuse liige, kes on tagasikutsutud, ei kuulu enam juhatusse ja kui ta pole ka osanik, ei ole tal seaduse kohaselt õigust osanike otsust vaidlustada. Otsuse tühisuse tuvastamiseks õigustatud isikute ring on laiem. Nimelt saab TsÜS § 38 lg 2 kohaselt otsuse tühisusele tugineda huvitatud isik ja TsMS § 368 lg 1 järgi otsuse tühisuse tuvastamist taotleda iga isik, kellel on organi otsuse tühisuse vastu õiguslik huvi. TsÜS kommentaaride kohaselt on selline õigustatud huvi kindlasti

⁹⁰ Stephan, Tieves. GmbHG § 38/Rn. 174.

⁹¹ Saare, K. TsÜSK § 33/3.1.

⁹² OLG Hamm, Urteil vom 17. 9. 2001 - 8 U 126/01.

osanikel, aga see võib olla ka juriidilise isikuga mitteseotud kolmandal isikul, kui ta sellise huvi tõendab.⁹³ Seega võiks öelda, et mitteosanikust endine juhatuse liige ei saa nõuda otsuse kehtetuks tunnistamist, aga teatud juhtudel võib olla lubatud esitada otsuse tühisuse tuvastamise nõue.

Korteriühistu otsuste vaidlustamisel on KrtS § 29 lg 6 p-s 1 sätestatud, et menetlusaegse õiguskaitse korras võib kohus menetluse ajaks peatada otsuse kehtivuse. Küsimus tekib, mida tähendab otsuse kehtivuse peatamine ja mis on selle tagajärjed. Osanike otsus on mitmepoolne tehing TsÜS § 67 lg 2 mõttes, mis kujuneb juriidilise isiku organi liikmete erinevate tahteavalduste kogumist ning on suunatud mingi kindla õigusliku tagajärje saavutamisele.⁹⁴ Tehingu tegija jaoks on pärast tahteavalduse tegemist tehingust tulenevad tagajärjed siduvad.⁹⁵

Seega tuleks analüüsida, mida seadusandja on otsuse kehtivuse peatamisega mõelnud ning mis on selle soovitud tagajärjed. Ilmselt on seadusandja mõte olnud, et otsust ei täidetak ja ei saabuks otsuse tagajärjed. Sellest lähtuvalt oleks sobivaks menetlusaegse õiguskaitse meetmeks otsuse täitmise keelamine. Saksa õiguskirjanduses on näiteks välja toodud, et ZPO § 938 lg 1 järgi on kohtu diskretsiooniotsus, milliseid vahendeid kasutada, et saavutada soovitud eesmärk. Sellest lähtuvalt võib olukorras, kus taotletakse menetlusaegse õiguskaitse korras otsuse tühistamist või kehtetuks tunnistamist, mis ei ole menetlusaegse õiguskaitse korras võimalik, tõlgendada nii, et taotletakse otsuse täitmise keelamist kuni lõpliku ja siduva kohtuotsuse tegemiseni.⁹⁶ Mõlemal juhul saavutatakse taotleja poolt soovitud eesmärk. Eelnevast põhimõttest tuleks lähtuda ka osanike otsuse kehtivuse peatamise taotluse korral. Seda tuleks tõlgendada nii, et soovitakse otsuse täitmise keelamist. Sellises asjas kohtulahendi tegemise korral peaks olema selgelt välja toodud, mida teha ei tohi ehk millise otsuse tagajärje täitmine on keelatud. See tähendab, et tuleb täpselt kirja panna, et näiteks keelatakse äriregistris teatud kannete tegemine või mis piirangud juhatuse liikmele seatakse.

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et tagasikutsutud juhatuse liige, kes otsuse vaidlustab, võiks menetlusaegse õiguskaitse korras taotleda, et ta saaks jätkata oma kohustuste täitmist täielikult või osaliselt või et tal lubatakse jätkata teatud tegevustega. Samuti saaks nõuda, et tal lubataks

⁹³ Saare, K. TsÜSK § 38/3.2.2.

⁹⁴ RKTko 20.06.2013, 3-2-1-72-13, p 21. RKTko 01.03.2011, 3-2-1-157-10, p 12. RKTko 25.04.2006, 3-2-1-38-06, p 10.

⁹⁵ Sein, K. TsÜSK § 67/3.2.

⁹⁶ Otte, D. 2023, S 1089-1090.

siseneda äripindadele või tutvuda teatud dokumentidega või keelatakse ta äriregistrist kustutamine või registreeritakse ta äriregistrisse uuesti.⁹⁷ Seega on sellisel juhul tegemist endise olukorra säilitamisega menetluse ajal.

Eesti kohtupraktikas on leitud, et tagasikutsutud juhatuse liige on võimalik menetluse ajaks uuesti juhatuse liikmeks määrata.⁹⁸ Riigikohtuni välja jõudnud vaidluses esitas tagasikutsutud juhatuse liige, kes oli ka ühingu osanik, tuvastushagi otsuse tühisuse tuvastamiseks, otsusega oli ta juhatusest tagasi kutsutud ja teine osanik juhatuse liikmeks määratud. Hagi tagamise korras palus ta ennast kanda ühingu juhatuse ainuliikmeks või alternatiivselt määrata ühine esindusõigus talle ja uuele juhatuse liikmele. Maakohus rahuldaski hagi tagamise taotluse ja määruse kohaselt tuli teha äriregistrisse kanne, et osanikud on mõlemad juhatuse liikmed ja neil on ühine esindusõigus. Määrusele esitati määruskaebus ning Tallinna Ringkonnakohus leidis, et äriühingule juhtorganite määramine on ulatuslik sekkumine ühingu tegevusse ning ei mahu hagi tagamise abinõu raamidesse. Seda on kohus põhjendanud asjaoluga, et ÄS § 168 lg 1 p 4 ja § 184 lg 1 kohaselt on juhatuse liikmete määramine osanike pädevuses ning kohtul puudub seadusest otseselt tuleneva aluseta õigustus osanike asemel äriühingu tegevust korraldada. Äriühingule juhtorganite liikmete määramist kohtu korras reguleerib eraldi menetlusena TsMS 59. ptk, mis sätestab, et kohus määrab asendusliikme üksnes seaduses sätestatud juhtudel. Riigikohus leidis, et asjaolu, et äriühingu juhatuse liikmete määramine on ÄS § 168 lg 1 p 4 ja § 184 lg 1 järgi osanike pädevuses ning äriühingu juhtorganite liikmete määramist kohtu korras reguleerib eraldi menetlusena TsMS 59. ptk, ei välista kohtu õigust määrata TsMS § 377 lg 2 järgi vaidlusaluse õigussuhte esialgseks reguleerimiseks äriühingu juhtorgani liikmeid või näiteks keelata juhatuse liikme registrist kustutamine.⁹⁹

Kui juhatuse liikme tagasikutsumise otsus on negatiivne ja juhatuse liige jääb tagasi kutsumata, võiks tekkida küsimus, et kas otsus võib olla tühine või kehtetuks tunnistatav põhjusel, et osanikel oli kohustus hääletada otsuse vastuvõtmise poolt, aga nad ei teinud seda. Saksa kohtupraktikas on leitud, et teatud juhtudel on osanikul lojaalsuskohustusest tulenev teatud hääletamiskohustus ning kui ta seda rikub, on tema hääel kehtetu. Nimelt on kohtupraktikas välja toodud, et kui juhatuse liikme tagasikutsumiseks on mõjuv põhjus, on osanikul lojaalsuskohustus hääletada juhatuse liikme tagasikutsumise poolt. Kui osanik hääletab sellisel

⁹⁷ MHLS/Terlau, GmbHG § 38 Rn. 78.

⁹⁸ Vt nt RKTkm 25.05.2010, 3-2-1-51-10, p 11.

⁹⁹ *Ibidem*, p 11.

juhul ikkagi tagasikutsumise vastu, on tema hää l kuritarvitamise tõttu tühine. Seega on ka olukorras, kus enamusosanik toetab kindlat juhatuse liiget, ikkagi võimalik see juhatuse liige mõjuval põhjusel tagasi kutsuda, kuna enamusosaniku hää l on siis kehtetu ning kehtima jääb teiste osanike hää l.¹⁰⁰

Ka Eesti õiguskirjanduses on leitud, et kui juhatuse liige on tekitanud oma ametikohustuste rikkumisega juriidilisele isikule kahju, on osanikul TsÜS §-st 32 tuleneva lojaalsuskohustuse alusel kohustus hää letada selle juhatuse liikme tagasikutsumise poolt.¹⁰¹ Samas on senises kohtupraktikas leitud, et ainult TsÜS § 32 kohase lojaalsuskohustuse rikkumise tõttu ei ole võimalik otsust kehtetuks tunnistada.¹⁰² Seega ei tule Eesti õiguse kohaselt ette olukorda, kus juhatuse liikme tagasikutsumise otsuse vaidlustamise puhul taotleks menetlusaegset õiguskaitset ühing või osanik ühingu nimel.¹⁰³

Niisiis saab osanike otsusega tagasikutsutud juhatuse liige, kes on ka ühingu osanik, otsuse kehtivuse vaidlustamisel menetlusaegse õiguskaitse korras taotleda, et ta saaks kuni põhimenetluses otsuse tegemiseni oma kohustuste täitmist jätkata või, et tema kohta säiliks või taastataks kanne äriregistris. Põhimõtteliselt saab taotleda, et säilitatakse olemasolev õiguslik olukord kuni põhimenetluses otsuse tegemiseni. Selline menetlusaegne õiguskaitse on vajalik, et ei tekiks olukorda, kus tagasikutsutud juhatuse liige ei saa oma kohustusi täita, kuna ta peab järgima tõenäoliselt õigusvastast otsust ning teistel juhatuse liikmetel tekib seetõttu võimalus teha tagasikutsutud juhatuse liikme selja taga otsuseid. Samas on väga oluline, et kohus sellisel juhul põhjalikult hindaks, et on piisavalt põhjastatud, miks tagasikutsutud juhatuse liige peab saama oma tegevustega jätkata ning lisaks tuleb kontrollida, et selliste meetmete kohaldamisel ei tekiks olukord, kus tagasikutsutud juhatuse liige tekitab osaühingule kahju.

2.3.2. Õigussuhte esialgne reguleerimine muude osanike otsuste vaidlustamisel

Lisaks juhatuse liikme määramise või tagasikutsumise otsustele on ka väga palju teisi otsuseid, mille vaidlustamisel võib osutada vajalikuks menetlusaegse õiguskaitse meetmete

¹⁰⁰ BGH, Urteil vom 09-11-1987 - II ZR 100/87 (Köln).

¹⁰¹ Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimalused kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. Kahju hüvitamise näide. – Juridica 2017/9, lk 619-634.

¹⁰² Saare, K. Kapitaliühingu kõrgeima otsustustasandi liikmete lojaalsuskohustus. – Juridica 2022/8, lk 597-610. RKTKo 29.10.2014, 3-2-1-89-14, p 31.

¹⁰³ Tulenevalt sellest analüüsitakse juhatuse liikme tagasikutsumise puhul menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise variante magistr töö peatükis 3.2.

kohaldamine. Kui juhatuse liikme määramise ja tagasikutsumise otsuste vaidlustamise korral on teatud juhtudel vajalik kiiresti juhatuse liikme tegevust piirata või keegi juhatuse liikmeks määrata, siis enamike muude otsuste vaidlustamise korral piisab enamasti äriregistrisse kande tegemise keelamisest, kuid vajadusel on võimalik kasutada ka teisi meetmeid.

Osakapitali suurendamise otsustamine on sätestatud ÄS §-s 192 ning osakapitali suurendamise otsusele esitatavad nõuded ÄS §-s 192¹. Kui osakapital on täielikult sisse makstud või fondiemissioon on läbi viidud, esitab juhatus ÄS § 196 lg 1 kohaselt äriregistrile avalduse osakapitali äriregistrisse kandmiseks. Tallinna Ringkonnakohus on leidnud, et kui osakapitali suurendamise otsus vaidlustatakse, saab hagi tagamise korras keelata äriregistrisse kannete tegemise seoses osakapitali suurendamisega.¹⁰⁴

Põhikirja muutmise otsustamine on sätestatud ÄS §-s 175. Saksa õiguskirjanduses on leitud, et kui osanikud tahavad takistada põhikirja muutmise otsuse registreerimist äriregistris, saavad osanikud anda juhatuse liikmetele korralduse muudatust mitte registreerida või kandeavaldus tagasi võtta, vajadusel saab seda taotleda ka menetlusaegse õiguskaitse korras.¹⁰⁵ Ka Eestis saab samamoodi menetlusaegse õiguskaitse korras nõuda põhikirja muudatuste registreerimata jätmist. Lisaks on kohus leidnud, et kui põhikirja muutmisega tahetakse muuta dividendide väljamaksmise korda, on hagi tagamise korras võimalik keelata dividendide väljamaksmine osanike koosolekul vastuvõetud uue põhikirja punkti alusel kuni kohtulahendi jõustumiseni.¹⁰⁶

Seega on magistritöö autor seisukohal, et enamike vaidlustatavate otsuste puhul, milles on vajalik menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine, piisab üldjuhul äriregistris kande tegemise keelamisest. Teatud olukordades on lisaks äriregistris kande tegemise keelamisele vaja keelata ka otsuse täitmine kuni põhimenetluse lõpuni, näiteks keelata dividendide väljamaksmine osanikele. Seega on siin üsna selgelt menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise eesmärk otsuseeelse olukorra säilitamine kuni lõplahendi tegemiseni.

¹⁰⁴ TlnRnKo 31.08.2018, 2-17-9170/31, p 11.1.

¹⁰⁵ MüKoGmbHG/Harbarth, GmbHG § 54 Rn. 120.

¹⁰⁶ TlnRnKo 09.11.2016, 2-15-16477/47, resolutsioon p 5.

3. MENETLUSAEGNE ÕIGUSKAITSE KOHTU KAUDU ESITATAVATE MUUDE NÕUETE KORRAL

3.1. Esialgne õiguskaitse kohtu poolt juhatuse asendusliikme määramisel

Lisaks osanike otsuste kehtivuse vaidlustamisele, on kohtu kaudu võimalik esitada ka muid ühinguõiguslikke nõudeid. Vastavalt ÄS § 184 lg-s 6 sätestatule võib mõjuval põhjusel väljalangenud juhatuse liikme asemele uue liikme määrata kohus. Kohtu poolt määratakse ajutine juhatuse liige TsMS § 602-605 sätestatud korras. Juriidilise isiku juhatuse ja nõukogu asendusliikme, audiitori, erikontrolli läbiviija ja likvideeriija määramine on hagita asi TsMS § 475 lg 1 p 11 järgi. Vastavalt TsMS § 477¹ lg-s 1 sätestatule saab hagita menetluses esialgset õiguskaitset kohaldada üksnes seaduses sätestatud juhul. Seaduses ei ole ette nähtud, et kohtu poolt juhatuse asendusliikme määramisel saaks kasutada esialgset õiguskaitset, mis tähendab, et see ei tohiks olla lubatud. Ka TsMS kommentaarides on leitud, et juriidilise isiku juhtorgani liikmete ja muude isikute määramine on üks peamisi hagita asju, kus esialgse õiguskaitse kohaldamise võimalus puudub.¹⁰⁷ Samas on märkusena välja toodud, et mõningatel juhtudel võiks kohtul siiski esialgse õiguskaitse kohaldamise võimalus olla ja näitena on mh välja toodud juhatuse asendusliikme määramine.¹⁰⁸ Eelnev õiguskirjanduse seisukoht on mitmeti mõistetav. Nimelt on seda võimalik mõista nii, et kommentaaride autorite arvates võiks kohus teatud juhtudel ka ikkagi seaduses sätestamata juhul hagita asjas esialgset õiguskaitset kohaldada või et seaduses peaks olema rohkemate hagita asjade juures ette nähtud võimalus esialgset õiguskaitset kohaldada ja näiteks peaks selline võimalus olema ette nähtud juhatuse asendusliikme määramisel.

Ka Eesti kohtupraktikast võib leida erinevaid seisukohti esialgse õiguskaitse kohaldamise lubatavuse osas juhatuse asendusliikme määramisel. Näiteks on Tartu Maakohus 2013. aastal leidnud, et hagita asjas, kus kohtul palutakse määrata juhatuse asendusliikmed saab seda teha juba esialgse õiguskaitse korras. Hiljem lükkas ringkonnakohus selle seisukoha ümber ning tõi välja, et sellises asjas siiski ei saa esialgse õiguskaitse korras asendusliikmeid määrata. Ringkonnakohus põhjendas, et maakohus on Riigikohtu seisukohta, mille kohaselt saab hagi tagamise korras juhatuse liikmeid määrata, ebaõigesti tõlgendanud. Nimelt on eelnev

¹⁰⁷ Järvekülg, I., Kõve, V. TsMSK § 477¹/3.1.3.

¹⁰⁸ Järvekülg, I., Kõve, V. TsMSK § 477¹/3.1.3 (joonealune tekst).

Riigikohtu seisukoht kohaldatav vaid hagimenetluses, kuid mitte hagita menetluses. Arvestades, et käesolev asi on hagita menetluses, peab esialgse õiguskaitse kohaldamise võimalus olema sätestatud seaduses ning kuna juhatuse liikmete määramine ei ole, siis selles asjas esialgset õiguskaitset kohaldada ei saa.¹⁰⁹

2022. aastal on ka Pärnu Maakohus juhatuse asendusliikme määramise asjas esialgset õiguskaitset kasutanud, määraes esialgse õiguskaitse korras juhatuse asendusliikme. Kohus on viidanud TsMS kommentaarile, milles on välja toodud, et juhatuse asendusliikme määramisel puudub esialgse õiguskaitse kohaldamise võimalus ja kommentaarile, kus on põhjendatud, millisel juhul on esialgse õiguskaitse kohaldamine vajalik. Kohus on teinud sellest järelduse, et käesolevas asjas olid täidetud esialgse õiguskaitse kohaldamise eeldused, kuna „esines vajadus äriühingute huvide kaitseks õigusliku olukorra reguleerimisel menetluse ajaks olukorras, kus lõpplahendi tegemine ei olnud veel võimalik“. Kohus on lisaks välja toonud, et esialgse õiguskaitse taotluse lahendamiseks määrati eelistung, kus menetlusosalistega arutati esialgse õiguskaitse asjaolusid. Pikemalt on kohus esialgse õiguskaitse kohaldamist põhjendanud sellega, et määras juhatuse asendusliikmeks lepitajast vandeadvokaadi, kes suunaks pooli leppimisele tulenevalt TsMS § 4 lg-s 4 sätestatud põhimõttest, mille kohaselt peab kohus kogu menetluse ajal tegema kõik endast sõltuva, et asi või selle osa lahendataks kompromissiga või muul viisil poolte kokkuleppel, kui see on kohtu hinnangul mõistlik. Lepitaja ajutine määramine vaidlusosaluste äriühingute juhatuse asendusliikmeks tagas kohtu hinnangul nii äriühingute juhtimise kui ka pooltevahelise vaidluse lahendamise eesmärgi.¹¹⁰

Autor on seisukohal, et juhatuse asendusliikme määramise menetluses ei ole esialgse õiguskaitse kohaldamine lubatud ja see pole ka vajalik. Juhatuse asendusliikme määramine kohtu poolt on juba iseenesest justkui esialgse õiguskaitse meede, kuna juhatuse asendusliikme volitused kestavad vaid kuni uue juhatuse liikme määramiseni osanike või nõukogu poolt, mis tähendab, et see on mõeldud ajutise meetmena ning eeldatakse, et osanikud valivad võimalikult kiiresti ise endale sobiva uue juhatuse liikme. Eespool välja toodud kohtulahendis oleks võinud selle asemel, et kohaldata esialgset õiguskaitset, täpselt samamoodi lahendada kohe ära põhiküsimuse. Nimelt sai kohus ära kuulata poolte seisukohad ning selleks, et pooli omavahel lepitada, ei ole vaja juhatuse asendusliiget määrata esialgse õiguskaitse korras, vaid sellega

¹⁰⁹ TrtRnKm 14.11.2013, 2-13-34261/25, p-d 2, 8.

¹¹⁰ PMKm 07.07.2022, 2-21-14663/71, p-d 2-3.

võib juba rahuldada avalduse põhimenetluses. Lisaks tuleb arvestada, et hagimenetluses kasutatakse juhatuse asendusliikme määramist tihti just menetlusaegse õiguskaitse meetmena.¹¹¹

3.2. Õigussuhte esialgne reguleerimine kohtu poolt juhatuse liikme tagasikutsumisel

Lisaks juhatuse liikme kohtu kaudu määramisele on ÄS § 184 lg 5 alusel võimalik juhatuse liige ka kohtu kaudu tagasi kutsuda. Tagasikutsumist saavad mõjuval põhjusel nõuda osanikud, kelle osadega on esindatud vähemalt 1/10 osakapitalist. Juhatuse liikme tagasikutsumise nõude puhul tuleb esmalt selgeks teha, kas seda tuleb lahendada hagimenetluses või hagita menetluses ning alles seejärel on võimalik analüüsida, kas menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine on võimalik ning mis tingimustel. Nimelt on Eesti õiguskirjanduses jõutud erinevatele järeldustele, millises menetluses tuleb asja lahendada ning seetõttu on järgnevalt esmalt seda analüüsitud ning alles seejärel käsitletakse menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise võimalusi asjas.

Juhatuse liikme tagasikutsumist ei ole välja toodud hagita asjade loetelus TsMS § 475 lg-s 1 ning seega võiks eeldada, et asja tuleb lahendada hagimenetluses. Samas on Riigikohus leidnud, et hagita asjade kataloog ei ole ammendav, sest TsMS § 475 lg 2 kohaselt vaatab kohus hagita menetluses läbi ka teisi asju, mis seadusega on antud kohtu pädevusse ja mida ei saa läbi vaadata hagimenetluses.¹¹² Õiguskirjanduses on paaril korral jõutud järeldusele, et juhatuse liikme tagasikutsumine kohtu poolt on hagita asi. Martin Raude on artiklis „Juhtorgani liikme kohtu kaudu tagasikutsumine“ leidnud, et asja ei saa lahendada hagimenetluses, kuna võib tekkida olukord, kus kohtuotsus pole siduv kõigile õigussuhte pooltele, mis omakorda tekitab ühingu juhtimises segadust.¹¹³ Nimelt võivad tagasikutsumist nõudvad osanikud esitada hagi üksnes ühingu või juhtorgani tagasikutsutava liikme vastu ja hagimenetluses ei saa kohus õigussuhte teist poolt omal initsiatiivil kaasata, mis tähendab, et otsus ei oleks siduv kaasamata ühingu või tagasikutsutava juhtorgani liikme suhtes.¹¹⁴ Seega leiab Raude, et tegemist on TsMS § 475 lg 2 kohaselt hagita asjaga ning seda kinnitab analoogia korras ka see, et sihtasutuste seaduse¹¹⁵ § 28 lg 2 järgi nõukogu liikme tagasikutsumise asi ja kuni 27.02.2015 kehtinud

¹¹¹ Vt analüüsi magistritöö ptk-s 3.2.

¹¹² RKPJKo 27.02.2015, 3-4-1-54-14, p 50.1.

¹¹³ Raude, M. Juhtorgani liikme kohtu kaudu tagasikutsumine. – Juridica 2016/2, lk 108-109.

¹¹⁴ *Ibidem*.

¹¹⁵ Sihtasutuste seadus. – RT I, 23.12.2022, 31.

krediidiasutuste seaduse¹¹⁶ § 50 lg 2 alusel krediidiasutuste juhtorgani liikme tagasikutsumise asi tuleb läbi vaadata hagita menetluses.¹¹⁷ Lisaks on Riigikohus leidnud, et kuna eestkoste määramine on hagita asi, on selleks analoogia korras ka eestkoste lõpetamine.¹¹⁸ Sarnasest põhimõttest lähtudes tuleks jõuda järeldusele, et kuna juhatuse liikme kohtu poolt määramine on hagita asi, siis on seda ka juhatuse liikme tagasikutsumine. Raude on leidnud, et seisukohta kinnitab ka asjaolu, et menetluses on asjakohane hagita menetlusele omane uurimispõhimõte.¹¹⁹ Raude seisukoha ja põhjendustega on nõustunud ka TsMS kommentaarides, kus on samuti leitud, et juhtorgani liikme kohtu kaudu tagasikutsumise puhul peaks olema tegemist hagita asjaga.¹²⁰

Üldine seisukoht magistriröö kirjutamise hetkel on, et asja tuleb lahendada hagimenetluses. Nimelt on kohtupraktikast näha, et kohtud on juhatuse liikme tagasikutsumise asju lahendanud enamasti just hagimenetluses. Riigikohus on muuhulgas leidnud, et juhatuse liikme tagasikutsumise hagi vastab kujundushagi tunnustele, kuna selle eesmärk on kujundada olemasolev õiguslik olukord kohtulikult ümber juhtudel, mil seadus ega põhikiri ei võimalda seda osanike otsusega teha.¹²¹

Sellega tekivad aga järgmised probleemid, kuna ÄS ega TsMS ei näe ette, kes on ÄS § 184 lg 5 alusel esitatava hagi puhul kostja. Riigikohus on leidnud, et eelkõige on juhatuse liikme tagasikutsumise hagi puhul kostjaks osaühing, kuna see puudutab vahetult osaühingu õigusi. Samas puudutab see lisaks ühingu õigusele ka tagasikutsutava juhatuse liikme õigusi. Seetõttu on vajalik, et menetluses osaleksid kostjana nii osaühing kui ka osanikuks olev tagasikutsutav juhatuse liige. Sellisel juhul ei teki ka küsimust, kas tagasikutsumise lahend kehtib tagasikutsutud isiku suhtes, kes hagimenetluses ei osalenud. Eeltoodust tulenevalt leidis Riigikohus, et kui hagi on ÄS § 184 lg 5 järgi esitatud osanikuks oleva juhatuse liikme tagasikutsumiseks, on koos osaühinguga vältimatuks kaaskostjaks tagasikutsutav isik.¹²²

Eelnev Riigikohtu seisukoht, mille kohaselt on juhatuse liikme tagasikutsumise menetluses vältimatuteks kaaskostjateks osaühing ja tagasikutsutav isik, lahendab ka Raude ühe peamise

¹¹⁶ Krediidiasutuste seadus. – RT I, 23.12.2014, 28.

¹¹⁷ RKPJKo 27.02.2015, 3-4-1-54-14, p 50.1.

¹¹⁸ RKTkm 23.10.2015, 3-2-1-73-15, p 16.

¹¹⁹ Raude, M., lk 108-109.

¹²⁰ Kerstna-Vaks, K., Tigane, T. TsMSK 59. ptk/4.

¹²¹ RKTkm 15.04.2020, 2-19-13966/21, p 19.3.

¹²² RKTkm 15.04.2020, 2-19-13966/21, p-d 19.2-19.5.

väljatoodud probleemi asja lahendamise kohta hagita menetluses, kuna sellisel juhul ei saa tekkida olukorda, kus otsus pole kõigile isikutele siduv ning tekib ebaselge õiguslik olukord. Niisiis võib jõuda järeldusele, et nõuet tuleks lahendada hagimenetluses ning seega võiks üldjuhul olla lubatav ka menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine asjas.

Saksa õiguskirjanduses ja kohtupraktikas on leitud, et kohtu poolt juhatuse liikmete tagasikutsumine ei ole üldiselt lubatud. Seda ei ole ka GmbHG-s reguleeritud, mistõttu tuleb vaadata üldseaduseid. Saksa õiguses on Eesti äriseadustikule sarnane *Handelsgesetzbuch*¹²³ (HGB), milles on reguleeritud üldised reeglid ühingu ja nendega seonduva kohta. Kui muidu lubab HGB § 116 lg 5 ja § 124 lg 5 kohtul ühingu juhatuse liikmeid vajadusel tagasi kutsuda, siis osaühingu puhul on leitud, et see ei kohaldu analoogia korras. Kohtul on võimalik tagasi kutsuda vaid liikmeid, kelle ta on ise erakorraliselt määranud.¹²⁴

Nagu magistritöös eelnevalt välja toodud, on ka Saksa õiguse kohaselt võimalik ikkagi ühingu kahju tekitanud juhatuse liige tagasi kutsuda, aga seda saab teha juhatuse tagasikutsumise otsuse vaidlustamise kaudu, kuna teatud juhtudel on osaniku hääel kehtetu.¹²⁵ Eelnev tähendab, et Saksa õiguses saab juhatuse liikme tagasikutsumise puhul kasutada samu menetlusaegse õiguskaitse meetmeid, mida otsuste vaidlustamise korral, kuna juhatuse liikmeid on võimalik tagasi kutsuda ainult osanike otsusega. Eesti õiguses on juhatuse liikme tagasikutsumine eraldi menetlusena reguleeritud, kuid ka siin saab kohaldada menetlusaegset õiguskaitset sarnaselt otsuste vaidlustamisega. Nimelt on mõlemal juhul sisult tegemist juhatuse liikme tagasikutsumisega, aga lihtsalt vastavalt kas osanike või kohtu poolt.

Korteriühistute jaoks näeb KrtS juhatuse liikmetega seotud vaidluste jaoks ette spetsiifilise abinõu. Nimelt KrtS § 29 lg 6 p 2 kohaselt peatab kohus vajaduse korral menetluse ajaks olemasoleva juhatuse liikme ametiseisundi kehtivuse ja määrab korteriühistule asendusliikme. Seadusandja on seletuskirjas välja toonud, et olemasoleva juhatuse liikme ametiseisundi peatamine tehakse nähtavaks ka korteriühistu registrikaardil KrtS § 63 lg 5 kohaselt.¹²⁶ Seletuskirja järgi luuakse korteriühistute jaoks mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri

¹²³ Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 4. Februar 2026 (BGBl. 2026 I Nr. 33) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/index.html>.

¹²⁴ MüKoGmbHG/Stephan/Tieves, GmbHG § 38 Rn. 42-44.

¹²⁵ BGH, Urteil vom 09-11-1987 - II ZR 100/87 (Köln).

¹²⁶ Korteriomandi- ja korteriühistuseadus 462 SE seletuskiri, lk 57-58.

osana eraldiseisev register, kuhu on KrtS § 63 lg 5 alusel võimalik kanda ka peatanud juhatuse liikme ametiseisund.¹²⁷ Säte kehtiski alates 01. jaanuarist 2018. a kuni 01. veebruarini 2023. a.¹²⁸ Magistritöö kirjutamise hetkel selline säte enam ei kehti ja samu küsimusi reguleerib ÄRS.¹²⁹ ÄRS-s pole aga sätestatud võimalust peatada juhatuse liikme ametiseisundit, mis tähendab, et sellist menetlusaegse õiguskaitse vahendit ei saa kasutada või vähemalt pole seda võimalik kolmandatele isikutele nähtavaks teha ja seega nende suhtes kehtivaks muuta.

Lisaks tekib küsimus, mida seadusandja on üldse juhatuse liikme ametiseisundi peatamise all mõelnud. Nimelt on Riigikohus leidnud, et juhatuse liikme ametisuhe on käsundilaadne lepingusarnane õigussuhe äriühingu ja juhatuse liikme vahel, millele kohaldatakse lisaks ÄS sätetele ka võlaõigusseaduse käsunduslepingut reguleerivaid sätteid (VÕS §-d 619-634).¹³⁰ Seega on tegemist lepingulaadse suhtega, mis tähendab, et juhatuse liikme ametiseisundi kehtivuse peatamiseks tuleks justkui peatada lepingu kehtivus. Sellist võimalust pole Eesti õiguses ette nähtud. Võib arutada, kas juhatuse liikme ametiseisundi peatamist tuleks kuidagi teisiti tõlgendada, et seeläbi oleks võimalik saavutada seadusandja poolt soovitud eesmärk. Ilmselt on sätte eesmärgiks piirata ühingu suhtes pahatahtliku juhatuse liikme õigusi ja kohustusi, et juhatuse liikmel ei oleks võimalik oma tegevusega ühingule kahju põhjustada. Sellist eesmärki on võimalik saavutada ka teistsuguste menetlusaegse õiguskaitse meetmetega, näiteks ühise esindusõiguse kehtestamisega (vajadusel koos asendusliikme määramisega) või juhatuse liikme õiguste või kohustuste piiramisega ning sellised meetmed võiksid olla kohaldatavad ka osaühingute puhul.

Saksa õiguskirjanduses on välja toodud, et juhatuse liikme tagasikutsumise korral on võimalik menetlusaegse õiguskaitse korras ajutiselt piirata juhatuse liikme volitusi või need täielikult peatada. Samuti on mõeldavad juurdepääsu piiramine osaühingu ruumidele, majanduslikult oluliste dokumentidega tutvumise keelamine, ühise esindusõiguse seadmine või juhatuse liikme alandamine n-ö „tsõlibaadis juhatuse liikmeks“, mis tähendab, et juhatuse liige peab hoiduma juhtimisele mõju avaldamisest, välja arvatud seadusega ettenähtud kohustuste täitmisel.¹³¹

¹²⁷ Korteriomandi- ja korteriühistuseadus 462 SE seletuskiri, lk 90-91.

¹²⁸ Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. – RT I, 09.10.2020, 5.

¹²⁹ Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse ning teiste seaduste muutmise seadus 641 SE seletuskiri, lk 34. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/40a1d4f1-2969-49d2-bcc7-5efb90f8a3b5/korteriomandi--ja-korteriuhistuseaduse-ning-teiste-seaduste-muutmise-seadus/>.

¹³⁰ RKTko 18.12.2019, 2-17-10474/80, p 13.

¹³¹ Stephan, Tieves. GmbHG § 38/Rn. 187.; § 37/Rn. 109-110.

Niisiis on Saksa õiguse kohaselt menetlusaegse õiguskaitse korras võimalik keelata juhatuse liikmel tema kohustusi täita või piirata tema õigust ühingut juhtida ja esindada. Samas on leitud, et juhatuse liiget ei või ajutise õiguskaitse korras äriregistrist kustutada.¹³² Veel enam on Saksa õiguses leitud, et menetlusaegse õiguskaitse korras ei saa juhatuse liiget tagasi kutsuda, kuna sellega otsustatakse ära ka põhivaidluse tulemus.¹³³ Kui menetlusaegse õiguskaitse korras juhatuse liikme esindusõiguse piiramise tagajärjel ei jää ühingule enam ühtegi esindusõigusega juhatuse liiget, võib kohus määrata ajutise juhatuse liikme.¹³⁴ Eraldi tähelepanu on Saksa õiguskirjanduses ja kohtupraktikas pööratud olukorrale, kui ühingul on kaks võrdse osalusega osanikku, kes mõlemad on juhatuse liikmed ning tahavad vastastikku üksteist juhatuse liikme kohalt tagasi kutsuda. Tegemist on olukorraga, kus osanikud ei suuda otsuseid vastu võtta, kuna mõlemal osanikul on võimalik otsuseid blokeerida ning seda on õiguskirjanduses kutsutud tihti patiseisuks.¹³⁵ Sellisel juhul on leitud, et tuleb rakendada rangemaid standardeid ning hoolikalt kaaluda, kas ühe juhatuse liikme justkui eelistamine ja teisele piirangute seadmine või lausa tagasikutsumine on põhjendatud.¹³⁶

Eesti õiguskirjanduses ja kohtupraktikas on leitud, et juhatuse liikme tagasikutsumise hagi esitamisel on esialgse õigussuhte reguleerimise korras võimalik määrata juhatuse asendusliikmeid. Menetlusaegse õiguskaitse korras juhatuse liikme määramise puhul on Riigikohus välja toonud, et tegemist ei ole ÄS § 184 lg-s 6 sätestatud olukorraga ning selle eesmärk erineb ÄS § 184 lg 6 ja TsMS §-de 602-606 alusel juhatuse asendusliikme määramise eesmärgist.¹³⁷ Riigikohus on leidnud, et kui ÄS § 184 lg 6 alusel koostoimes TsMS §-ga 602 saab juhatuse liikme määrata vaid olukorras, kui olemasolev juhatuse liige on välja langenud ja ühingul pole seetõttu enam ühtegi juhatuse liiget, siis menetlusaegse õiguskaitse korras saab juhatuse liikme määrata ka siis, kui osaühingul on juhatuse liige olemas.¹³⁸ Lisaks on Riigikohus välja toonud, et menetlusaegse õiguskaitse korras määratud juhatuse liikme ametisuhe ühinguga lõpeb teisiti kui põhimenetluses kohtu poolt määratud juhatuse asendusliikme ametisuhe. Nimelt ei kohaldata siin ÄS § 184 lg 6 kolmandas lauses sätestatud,

¹³² Noack/Servatius/Haas/Beurskens, GmbHG § 38 Rn. 72. – Beurskens, M. jt (Bearb.). Beck'scher Kurz-Kommentare. Band 20. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 24. Auflage. C.H.Beck 2025.

¹³³ MüKoGmbHG/Liebscher, GmbHG § 46 Rn. 136, 137.

¹³⁴ MHLS/Terlau, GmbHG § 38 Rn. 76.

¹³⁵ Käerdi, M. jt, Ühinguõiguse revisjon analüüs-kontseptsioon. Tallinn 2018, lk 699.

¹³⁶ MHLS/Terlau, GmbHG § 38 Rn. 52.

¹³⁷ RKTKo 09.06.2021, 2-18-2243/179, p 29.

¹³⁸ RKTKo 18.12.2019, 2-17-10474/80, p 38.

mille järgi kohtulahendiga määratud juhatuse liikme volitused kestavad kuni osanikud või nõukogu määravad uue juhatuse liikme.¹³⁹ Menetlusaegse õiguskaitse korras rakendatud abinõu õigusjõud saab lõppeda kas määruses sätestatud tingimuse saabumisel või enne seda ainult juhul, kui kohus asendab hagi tagamise abinõu teisega või tühistab hagi tagamise (TsMS § 386), samuti kui kõrgema astme kohus tühistab hagi tagava määruse ning see tähendab, et osanikel puudub pädevus otsustada hagi tagamise korras määratud juhatuse liikme tagasikutsumist.¹⁴⁰

Saksa õiguskirjanduses on välja toodud, et menetlusaegse õiguskaitse kohta on võimalik teha märke ka äriregistrisse HGB § 15 järgi.¹⁴¹ Eesti õiguses on ÄRS § 12 p 7 kohaselt võimalik kanda äriregistrisse juhatuse liikmete seadusega lubatavad erisused nende esindusõiguses. TsMS § 387 lg-s 2 on välja toodud, et kui hagi tagamise määruse täitmiseks tuleb hagejal pöörduda kohtutäituri, registripidaja või muu isiku või asutuse poole, tuleb seda hagi tagamise määruses märkida. Sätte teises lauses on öeldud, et kohus saadab hagi tagamise määruse registripidajale või muule asutusele või isikule täitmiseks üksnes hageja taotlusel. Äriregistrisse kande tegemine menetlusaegse õiguskaitse meetme kohta on vajalik, kuna nii Eesti kui ka Saksa seaduste kohaselt kehtivad kolmandate isikute suhtes ainult piirangud, mis on kantud äriregistrisse. Eesti õiguses tuleb selline põhimõte TsÜS § 34 lg-test 3 ja 4 ning ÄS § 181 lg-st 2, Saksa õiguses HGB § 15 lg-st 1.

Saksa õiguses kehtib vastavalt GmbHG § 35 lg-s 2 sätestatule üldine põhimõte, et kui ühingul on mitu juhatuse liiget, võivad nad ühingu esindada ainult ühiselt ning sellest võib teha erandeid põhikirjaga ja kandega äriregistrisse. Enamasti on sellest tehtud erand ning kõik juhatuse liikmed ei pea ühingu korraga esindama. GmbHG § 8 lg 4 p 2 kohaselt tuleb äriregistri esitatavas avalduses märkida ka juhatuse liikme esindusõiguse iseloom ja ulatus. Ka GmbHG § 10 lg 1 lause 2 kinnitab, et äriregistrisse kantakse ka juhatuse liikme esindusõigus. Sätte kommentaaride kohaselt tuleb registreerida üldine esindusõigus ning vajaduse korral sellest erinev konkreetne esindusõigus.¹⁴² Tulenevalt põhimõttest, et esindusõigus peab olema äriregistrist selgelt arusaadav ja seda peavad mõistma kõik isikud, ei saa enamasti äriregistrisse kanda tingimuslikku või ajaliselt piiratud esindusõigust, kui

¹³⁹ RKTko 09.06.2021, 2-18-2243/179, p-d 29-30.

¹⁴⁰ *Ibidem*.

¹⁴¹ Altmeppen GmbHG § 38 Rn. 68. – Altmeppen, H. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 11., neubearbeitete Auflage. C.H.Beck 2023.

¹⁴² MüKoGmbHG/Herrler, GmbHG § 10 Rn. 15.

tingimus ja ajaline piirang ei tule selgelt äriregistrist välja või pole ilmselge. Kui esindusõigus on kokkuleppe alusel tingimuslik või ajaliselt piiratud, on see võimalik registreerida ilma tingimuse või ajalise piiranguta, aga kannet muuta juhul, kui tingimus või ajaline piirang saabub.¹⁴³ Eelnev seisukoht kinnitab veelgi, et menetlusaegse õiguskaitse korras on samuti võimalik teha kandeid äriregistrisse.

Saksa õiguskirjanduses on välja toodud, et juhatuse liikme esindusõigus tuleneb ühingu põhikirjast, kus on enamasti sätestatud, kas juhatuse liige saab ühingut esindada üksinda või on juhatuse liikmetel ühine esindusõigus. Näiteks on võimalik näha ette, et kui ühingul on üks juhatuse liige, esindab ta ühingut üksinda, kui ühingul on mitu juhatuse liiget, esindavad ühingut kaks juhatuse liiget ühiselt või üks juhatuse liige, kellel on allkirjastatud volitus teiselt juhatuse liikmelt. Lisaks sellisele justkui üldisele esindusõigusele, on võimalik äriregistrisse kanda ka nimeliselt erinevad esindusõigused näiteks juhul, kui on ette nähtud, et mõni juhatuse liige võib ühingut esindada üksinda, aga mõni ainult ühiselt. Selline esindusõigus võib samuti tuleneda põhikirjast või osanike otsusest (või organilt, kes tegutseb tema asemel). Selline niioelda nimeline esindusõigus tuleb äriregistrisse kanda vaid juhul, kui see erineb üldisest esindusõigusest.¹⁴⁴

Sarnaselt Saksa õigusele on juhatuse esindusõiguse registreerimine sätestatud ka Eesti õiguses. ÄS § 181 lg 1 järgi võib osaühingut kõikide tehingute tegemisel esindada iga juhatuse liige, kui põhikirjas ei ole ette nähtud, et juhatuse liikmed esindavad osaühingut mitmekesi või ühiselt ning teises lauses on sätestatud, et kolmandate isikute suhtes kehtib ühine esindus ainult siis, kui see on kantud äriregistrisse. ÄS § 181 lg 2 kohaselt on juhatuse liikmed osaühingu nimel tehingute tegemisel kohustatud osaühingu suhtes järgima põhikirjas ettenähtud või osanike, nõukogu või juhatuse kehtestatud piiranguid, kuid sätte teise lause kohaselt ei kehti esindusõiguse piiramine kolmandate isikute suhtes. Eesti õiguses on kõigi eraõigusliku juriidilise isiku liikide puhul ainus piirang, mille saab kanda äriregistrisse, ühise esindusõiguse põhimõte.¹⁴⁵ TsÜS-i kommentaaride kohaselt on ühise esindusõiguse registrisse kandmise eelduseks, et piirang on ette nähtud, kas seaduse, põhikirja või ühingulepinguga.¹⁴⁶ Kui ühine esindusõigus on registris nähtavaks tehtud, kehtib see ka kolmandate isikute suhtes, mis

¹⁴³ MüKoGmbHG/Herrler, GmbHG § 10 Rn. 15.

¹⁴⁴ MüKoGmbHG/Herrler, GmbHG § 10 Rn. 17-18.

¹⁴⁵ Saare, K. TsÜSK § 34/3.4.3.1.

¹⁴⁶ Saare, K. TsÜSK § 34/3.4.4.

tähendab, et seda piirangut rikkudes tehtud tehing on esindusõiguse puudumise tõttu TsÜS §-de 128 ja 129 kohaselt tühine.¹⁴⁷ Ka Eesti õiguses on võimalik äriregistrisse kanda nimeliselt juhatuse liikmete erinevaid esindusõigusi, näiteks et juhatuse liikmed A ja B saavad ühingu esindada iseseisvalt, aga C ainult koos teise juhatuse liikmega.¹⁴⁸ Seega on võimalik ka ainult ühele kindlale juhatuse liikmele määrata ühine esindusõigus.

Sisesuhtes saab ühingu esindamisele peale ühise või konkreetse esindusõiguse veel väga mitmeid erinevaid piiranguid seada, kuid neid ei ole võimalik kolmandate isikute suhtes registrikande vahendusel nähtavaks teha ja seega nende suhtes kehtivaks muuta.¹⁴⁹ Sellised sisesuhtes seatud piirangud ei oma mõju kolmandatele isikutele isegi juhul, kui piirang on avalikustatud näiteks põhikirjas või avaldatud kohtuotsuses, millega igaüks saab tutvuda.¹⁵⁰ Sisesuhtest tulenevaid kohustusi rikkunud juhatuse liige võib aga olla vastutav ühingu ees vastavalt TsÜS §-le 35 ja §-le 37, osaühingu puhul konkreetselt ÄS § 187 järgi.¹⁵¹ Kui kolmas isik, kellega tehing tehti oli pahauskne ehk oli piirangust teadlik või pidi sellest teadlik olema ning tehing on tehtud vastuolus ühingu huvidega, võib tehing olla TsÜS § 131 alusel tühistatav.¹⁵²

Nagu eelnevalt välja toodud, on Eesti õiguse kohaselt võimalik äriregistrisse kanda vaid juhatuse liikmete ühine esindusõigus, muid kolmandate isikute suhtes kehtivaid piiranguid seada ei saa. Sama põhimõtte kehtib ka Saksa õiguses, kus GmbHG § 37 lg 2 kohaselt ei ole juhatuse liikmetele peale ühise esindusõiguse võimalik seada muid piiranguid, mis kehtiks kolmandate isikute suhtes. Näiteks pole võimalik seada piirangut, et esindusõigus kehtib ainult teatud tehingutele või tehingute liikidele või ainult teatud tingimustel või teatud aja jooksul või kindlates kohtades, samuti et teatud liiki tehinguteks on vajalik osanike nõusolek või neid saavad teha ainult osanikud ise.

Samas võib ikkagi seada ka sisesuhtes kehtivaid piiranguid, mida osanikud või juhatuse liikmed on kohustatud järgima. Saksa õiguses on selliste kohtu poolt seatud piirangute rikkumise korral võimalik määrata rikkujale karistus ning seda kasutatakse üsna palju ka

¹⁴⁷ Saare, K. TsÜSK § 34/3.5.2.

¹⁴⁸ Saare, K. jt (viide 5), vnr 696.

¹⁴⁹ RKTko 18.12.2019, 2-17-10474/80, p 47.

¹⁵⁰ Saare, K. TsÜSK § 34/3.5.3.2.

¹⁵¹ Saare, K. TsÜSK § 34/3.5.3.2.

¹⁵² Saare, K. TsÜSK § 34/3.5.4.

menetlusaegse õiguskaitse seadmise korral. Nimelt on ZPO § 890 lg 1 alusel võimalik määrata võlgnikule sunniraha juhul, kui ta rikub oma kohustust teatud tegevusest hoiduda või kohustust teatud tegevust taluda. Kohus, kes asja esimeses astmes lahendab, võib võlausaldaja taotlusel määrata iga rikkumise eest sunniraha või kui raha ei maksta, aresti. Seejuures on trahvimäärad üsna kõrged, kuna trahv võib iga kord olla summas kuni 250 000 eurot ja arest kuni 6 kuud. Näiteks on ühes kohtulahendis, milles keelati menetlusaegse õiguskaitse korras isikul tegutseda juhatuse liikmena ja keelati esitada äriregistrisse avaldus enda registreerimiseks juhatuse liikmena, määratud, et iga korra eest, kui rikutakse kohtulahendit, võib määrata trahvi kuni 250 000 eurot või alternatiivselt aresti või vangistuse kuni 6 kuud.¹⁵³ Eesti õiguses sellised karistuse seadmise viise ei ole, aga nagu varasemalt magistritöös välja toodud, on sisesuhtes seatud piirangute rikkumise korral ühingul võimalik neid rikkunud juhatuse liikme vastu esitada kahju hüvitamise nõue. Selline võimalus tuleneb TsÜS §-st 35 ja §-st 37, aga täpsemalt osaühingu juhatuse puhul ÄS § 187 lg-st 2. Ka Saksa õiguses on lisaks eelpool nimetatud karistustele juhatuse liikmed vastutavad ka ühingu tekitatud kahju eest vastavalt GmbHG § 43 lg-s 2 sätestatule.

Autor on seisukohal, et juhatuse liikme tagasikutsumist kohtu poolt tuleb lahendada hagimenetluses ning ühing ja tagasikutsutav juhatuse liige peaksid olema kaaskostjateks, mis lahendab ära ka probleemi, et kohtu poolt tehtud lahend ei kehti kõigi puudutatud isikute suhtes. Arvestades, et asja lahendatakse hagimenetluses, saab nii Eesti õiguse kohase juhatuse liikme kohtu kaudu tagasikutsumise nõude kui ka Saksa õiguse kohase otsuse vaidlustamise nõude korral kasutada sarnaseid menetlusaegse õiguskaitse meetmeid. Nimelt on mõlemal juhul eesmärk, et juhatuse liige ei saaks jätkata kahju tekitamist ning selleks tuleb piirata tema tegevust ja õigusi. Esmalt peaks kaaluma piirangute seadmist sisesuhtes, kuna tegemist on vähemsekkuva meetmega. Selliseid piiranguid ei ole küll võimalik äriregistrisse kanda ja seega kolmandate isikute suhtes kehtivaks muuta, aga nende täitmist saavad aidata tagada teised juhatuse liikmed. Sisesuhtes seatud piirangute rikkumisel ja sellega ühingu kahju tekitamisel on nii Eesti kui ka Saksa õiguse kohaselt võimalik esitada ühingu poolt kahju hüvitamise nõue juhatuse liikme vastu. Samas tuleb arvestada, et tihti võib olla keeruline kindlaks teha tekkinud kahju suurust ning lisaks tuleb kahjuhüvitise saamiseks esitada uus nõue, mille menetlus võtab omakorda aega. Saksa õiguses on olenemata kahju tekitamisest võimalik menetlusaegse õiguskaitse meetme rikkujale määrata ka kohtu poolt sunniraha või arest, kui menetlusaegse

¹⁵³ OLG Saarbrücken, Urteil vom 09.05.2006 - 4 U 338/05.

õiguskaitse taotleja on seda nõudnud. Ilmselt kindlam viis osaühingule kahju tekkimise vältimiseks on juhatuse liikmele piirangute seadmine, mida saab kanda ka äriregistrisse ning seega kolmandate isikute suhtes nähtavaks teha. Selliseid piiranguid rikkudes tehtud tehingud on tühised, mis tähendab, et osaühingule ei saa nendega üldjuhul kahju tekitada. Ainsaks menetlusaegse õiguskaitse korras äriregistrisse kantavaks piiranguks on juhatuse liikmetele ühise esindusõiguse seadmine ning seejuures on ühine esindusõigus võimalik seada ka ainult ühele kindlale juhatuse liikmele. Vajadusel on menetlusaegse õiguskaitse korras võimalik ühingule määrata ka juhatuse asendusliige. Eesti õiguses on seda menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise viisi analüüsitud ning leitud, et menetlusaegse õiguskaitse korras võib juhatuse liikme määrata ka juhul, kui ühingul juba on juhatuse liige olemas. Juhatuse liikme kustutamine äriregistrist ei ole menetlusaegse õiguskaitse korras võimalik, mis tähendab, et välissuhtes ei saa esindusõigust ka täielikult ära võtta. Samas pole see autori arvates ka vajalik, kuna ühine esindusõigus saavutab lähedase eesmärgi.

3.3. Õigussuhte esialgne reguleerimine osaniku väljaarvamisel

ÄS § 167 lg 1 kohaselt saab kohus osaühingu hagi alusel osaniku osaühingust välja arvata, kui osanik on oma kohustuse mõjuva põhjuseta olulisel määral täitmata jätnud või on muul viisil osaühingu huve oluliselt kahjustanud ega ole kohustust täitnud ega kahjustamist lõpetanud, vaatamata ka osaühingu kirjalikule hoiatusele. Saksa õiguses on samuti reguleeritud osaniku väljaarvamine. Nimelt on võimalik GmbHG § 34 lg 2 alusel osanik ühingust välja arvata, kui selline võimalus on sätestatud põhikirjas. Kui põhikirjas sellist võimalust määratud pole, on kohtupraktikas leitud, et kuigi seadusega pole sellist võimalust reguleeritud, on ikkagi võimalik osanik mõjuval põhjusel ühingust välja arvata ning tihti tuginetakse sellisel juhul ka BGB §-le 727 ja HGB §-le 134.¹⁵⁴

Riigikohus on leidnud, et osaniku väljaarvamisel on hagi tagamise korras võimalik keelata sellel osanikul osa käsutamine (TsMS § 378 lg 1 p 2). See on eelkõige põhjendatud olukorras, kui osaühing soovib väljaarvatava osaniku osa ise õiglase ja kohese hüvitise eest omandada ning hagi tagamisega soovib kindlustada, et osanik ei võõrandaks osa endaga seotud isikule ja ei välistaks seeläbi väljaarvamise hagi eesmärgi saavutamist. Samuti on hagi tagamine põhjendatud juhul, kui osaühingu ülejäänud osanikud ei soovi, et osaniku väljaarvamise

¹⁵⁴ MüKoGmbHG/Strohn/Fleischer, GmbHG § 34 Rn. 117.

tulemusena tekiks osaühingule uus osanik. Seejuures on osanikel võimalik osade käsutamist piirata ka osaühingu põhikirjaga (vt ÄS § 149 lg 3). Lisaks on kohus leidnud, et eelduste olemasolul on võimalik taotleda osaniku osast tulenevate õiguste teostamise piiramist (TsMS § 378 lg 1 p-d 3 ja 10).¹⁵⁵

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et osanikku ei saa menetlusaegse õiguskaitse korras osaühingust välja arvata. Samas on lubatud ajutine osaniku õiguste piiramine ja/või nende üleandmine kolmandale isikule või keelata teatud kindel käitumine.¹⁵⁶ Eelkõige võiks sellisteks piiranguteks pidada teatud kindlate tehingute tegemise keelamist, et vältida ühingu kahju tekitamist. Täielikult osaniku hääleõiguse piiramine või kindlal viisil hääletama kohustamine on menetlusaegse õiguskaitse raames ka siin olukorras ilmselt liigne sekkumine ühingu tegevusse ning peaks üldiselt välistatud olema.

Sarnaselt juhatuse liikme tagasikutsumisele on ka osaniku väljaarvamisel Saksa kohtupraktikas erilist rõhku pööratud patiseisule, kui osanikud tahavad mõlemad üksteist osaühingust välja arvata. Ka siin tuleb sellises olukorras eriti hoolikalt kaaluda, kas ühe osaniku eelistamine teisele on lubatud. Samas tuleb arvestada, et isegi patiseisu korral, saab osaniku, kes on oluliselt oma kohustusi rikkunud, ühingust välja arvata.¹⁵⁷ Selliseks rikkumiseks võib olla eelkõige kuriteo toimepanemine (näiteks raamatupidamispettus, maksudest kõrvale hoidumine), aga sellisel juhul peavad esinema objektiivsed tunnused, mille järgi saab öelda, et on märkimisväärne tõenäosus või tugev kahtlus, et niisugune süüline rikkumine on toimunud.¹⁵⁸ Seega võiks juhul, kui on piisavalt tõendatud, et üks osanik tekitab ühingu kahju, ka menetlusaegse õiguskaitse korras ainult ühe osaniku õigusi piirata.

Eesti kohtupraktikas on leitud, et osanikul ei saa keelata seaduse kohaselt tema pädevusse kuuluvate ülesannete täitmist, mis on vajalikud äriühingu igapäevaseks toimimiseks.¹⁵⁹ Nimelt on selliste piirangute seadmisel tegemist sekkumisega äriühingu sisesuhtesse ja majandustegevusse ning aktiivsete kohustuste panemisega, mis ei ole hagi tagamise korras lubatav.¹⁶⁰ Lisaks on kohus leidnud, et osanikul ei saa keelata otsuste tegemist TsMS § 378 lg

¹⁵⁵ RKTko 26.04.2023, 2-20-17189/101, p 37.

¹⁵⁶ MüKoHGB/Fleischer HGB § 134 Rn. 93. – Drescher, I., Fleischer, H., Schmidt, K. Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch. Band 2. 6. Auflage. Verlag C.H.BECK München 2026.

¹⁵⁷ OLG Stuttgart (14. Zivilsenat), Urteil vom 26.10.2005 – 14 U 50/05.

¹⁵⁸ *Ibidem*.

¹⁵⁹ RKTkm 10.02.2016, 3-2-1-167-15, p 7.

¹⁶⁰ TlnRnKm 31.10.2018, 2-18-9506/16, p 11.

1 p 10 alusel, kuna selle alusel kohaldatud hagi tagamise abinõul peaks olema vähemalt üldjuhul üldine seos lg 1 p-des 1-9 sätestatud abinõuga.¹⁶¹ Samas tuleb arvestada, et eelnevalt mainitud seisukohad on võetud vaidlustes, mis erinevad käesolevas magistritöös analüüsitavatest vaidlustest ning tegemist ei ole ühingu ja selle osaniku või juhatuse liikme vahelise vaidlusega. Eelmises lõigus viidatud ringkonnakohtu lahendis ja ühes Riigikohtu lahendis oli tegemist ühingu kahju hüvitamise nõudega osaniku vastu, aga hagi tagamise korras taheti osanikul keelata kohustuste täitmine ja seada piirangud tema tegevusele osaniku teistes ühingutes, kes ei olnud käesolevates asjades üldse vaidluste pooleks. Teises Riigikohtu lahendis oli ühingu nõue füüsilise isiku vastu ning hagi tagamiseks taheti samuti seada piirangud tema tegevusele talle kuuluvas teises ühingu, kes ei olnud vaidluse pooleks. Seega tuleb jõuda järeldusele, et need seisukohad ei kehti magistritöös käsitletavate ühinguõiguslike vaidluste puhul, kuna sellisel juhul ei ole tegemist sekkumisega kõrvaliste isikute majandustegevusse.

Magistritöö autor on seisukohal, et osaniku väljaarvamise puhul võiks eelkõige saada menetlusaegse õiguskaitse korras keelata osanikul tema osa käsutamine. Osanikku ei saa menetlusaegse õiguskaitse korras kindlasti ühingust välja arvata, aga teatud viisil tema õiguste piiramine on erandlikel juhtudel lubatud, kui kohus on piisavalt veendunud, et osanik tekitab ühingu kahju ja ta tuleks ühingust välja arvata. Nagu eelnevalt magistritöös välja toodud, on ka siin menetlusaegse õiguskaitse korras hääleõiguse piiramine või kindlal viisil hääletama kohustamine väga problemaatiline, kuna sellega sekkutakse suurel määral osaniku õigustesse ning osanikul kaob põhimõtteliselt võimalus osaühingu tegevust mõjutada. Seega tuleks esmajärjekorras vajadusel piirata osaniku õigust teatud liiki tehinguid teha ning otsuste tegemise keelamine on väga erandlik abinõu, mis üldiselt pole lubatud.

3.4. Menetlusaegne õiguskaitse osanike nimekirja ebaõige kande muutmisel

Osanike nimekirja kande muutmise nõue omab eelkõige tähendust vaidlustes selle üle, kes on osaühingu osanik. Osanikuõiguste teostamine on lahutamatult seotud sellega, kes on osanikuna kantud osanike nimekirja. Vastavalt ÄS § 182 lg-le 1 peetakse äriregistris osanike nimekirja ja osanike andmed kantakse osaühingu registrikaardile. Sama sätte lg 1² kohaselt on juhatuse kohustus teavitada äriregistrit viivitamata osanike andmetes toimunud muudatustest. ÄS § 182

¹⁶¹ TlnRnKm 31.10.2018, 2-18-9506/16, p 11.

lg 1⁴ järgi võib osanike nimekirja ebaõige kande muutmise või kustutamise tagamiseks kanda vastuväite. Nimelt vastavalt ÄS § 182 lg-s 1⁵ sätestatule saab isik enamasti tugineda äriregistrisse kantud andmetele ja need loetakse tema suhtes õigeks, välja arvatud juhul, kui andmete õigsuse vastu on äriregistrisse kantud vastuväide. Eelnevad lõiked hakkasid sellisel kujul kehtima alles 1. septembril 2023. aastal, mis tähendab, et nende kohta pole veel väga palju praktikat. Varem oli osanike nimekirja pidamine juhatuse kohustus ja selle kannetel puudus üldiselt kolmandate isikute suhtes õiguslik tähendus.¹⁶² Seega on osanike nimekirja kantava vastuväite puhul tegemist justkui menetlusaegse õiguskaitse meetmega, mis tagab, et kolmas isik ei saa vastuväite olemasolul heauskselt omandada osa või õigust osale.

Ka Saksa õiguses on olemas väga sarnased sätted. Osanike nimekirja reguleerivad muuhulgas GmbHG § 40, kus on kirjas, mis andmed peavad olema osanike nimekirja kantud ja kes andmete õigsuse eest vastutab ning GmbHG § 16, milles on reguleeritud nimekirja õiguslik tähendus ja osa heauskne omandamine. Nimelt on GmbHG § 16 lg 3 kohaselt võimalik omandada osaühingu osa ka selleks õigustamata isikult, kui isik toetub äriregistri kandele, mille järgi võõrandaja on osa omanik ning selline ebaõige kanne on kehtinud juba vähemalt 3 aastat ja sellele pole vastuväidet lisatud. Menetlusaegse õiguskaitse korras võib vastavalt GmbHG § 16 lg 3 lausele 4 kanda vastuväite registris peetavasse osanike nimekirja, kui osanik ei nõustu nimekirjas tehtava muudatusega. Sellise vastuväite tegemise õigus on osanikul, kes peaks olema osanikuna registreeritud, aga ei ole. Näiteks müügi järel on selline õigus endisel osanikul või osa nõudval pärijal. Juhul kui osanik on ühtlasi ka juhatuse liige, pole tal õigust esitada taotlust menetlusaegse õiguskaitse kohaldamiseks, kuna tal on õigus osanike nimekiri registrisse kanda ja seega puudub vajadus menetlusaegseks õiguskaitseks. Vastavalt GmbHG § 16 lg 3 lausele 5 ei pea osanik vastuväite märkimiseks tõendama, et tema õigused on ohus, vaid seda eeldatakse. Samas on kohtul ikkagi kohustus kontrollida, et menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise alused on täidetud ning õiguste ohustamise eeldused on võimalik ümber lükata. Näiteks ei kehti kiireloomulisuse eeldus üldiselt juhul, kui osanik ei tegutse mõistliku aja jooksul pärast veast teadasaamist, välja arvatud asjaolude muutumisel hiljem, kui on tõenäoline, et varsti toimub osade müük või hakkab lõppema kolmeaastane periood vastavalt GmbHG § 16 lg 3 lausele 2. Vastuväidet ei saa esitada enne kui registrile on esitatud osanike nimekiri, kuna sellisel juhul pole vastuväidet millelegi lisada. Õiguste rikkumise eeldus ei kohaldu juhul, kui menetlusaegse õiguskaitse korras tahetakse keelata osanike

¹⁶² RKTko 08.10.2008, 3-2-1-65-08, p 25; RKKKm 01.04.2021, 1-20-8130/9, p 15.

nimekirja esitamine äriregistrile või kui soovitakse seda parandada suuremas ulatuses, kui vastuväite esitamine. Samas enamasti piisab vastuväite kandmisest registrisse ning rohkem koormavad menetlusaegse õiguskaitse meetmed pole vajalikud.¹⁶³

Saksa õiguskirjanduses on leitud, et kui osanik soovib vaidluse ajal jätkata oma õiguste teostamist, ei piisa ainult vastuväite registrisse kandmisest. Sel juhul tuleb menetlusaegse õiguskaitse korras keelata nimekirja esitamine äriregistrile või kui see on juba esitatud ja kanne tehtud, nõuda uue nimekirja esitamist äriregistrile. Ilma kohtusse pöördumata ei ole osanikul võimalik takistada uue nimekirja esitamist äriregistrile, kuna see kuulub juhatuse pädevusse. Isegi kui osanik on sisuliselt endiselt osanik, kuid ta pole äriregistris osanikuna kirjas, mõjutab see üsna palju tema õigusi, kuna GmbHG § 16 lg 1 kohaselt on osanik see, kes on kantud äriregistrisse. Nimekirjast kustutatud osanikul pole võimalik teostada osaniku õigusi ja seda isegi siis, kui nimekirjale on lisatud vastuväide. Muu hulgas ei saa osanik enam osaleda ühingu seotud otsuste tegemise protsessis ega mõjutada ühingu arengut. Lisaks sellele võivad teised osanikud ilma tema nõusolekuta või isegi tema eest varjatult muuta ühingu struktuuri ja seeläbi mõjutada või kahjustada ka nimekirjast kustutatud osanikku. Eriti tõsised on tagajärjed siis, kui äriregistrist kustutatud osanik on enamusosanik, kuna koheselt muutub kontroll ühingu ning ülejäänud osanik või osanikud võivad teha otsuseid, millega muudetakse ühingu põhikirja või struktuuri. Hiljem võib enamusosanikul olla võimatu või väga keeruline tehtud muudatusi tagasi pöörata. Vastavalt GmbHG § 16 lg-le 1 on vahepealsel perioodil tehtud otsused kehtivad isegi juhul, kui kohus lõpuks otsustab, et osaniku kustutamise otsus on kehtetu. Leinekugel on välja toonud, et menetlusaegse õiguskaitse korras osanike nimekirja esitamise keelamise lävend ei tohi olla ülemäära kõrge. Nimelt eksisteerib menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise alus ka siis, kui ühing kohtleb osanikku vabatahtlikult osanikuna ilma siduva kokkuleppeta või kui äriregistri pidaja võib keelduda äriregistrisse kande tegemisest esitatud nimekirja alusel, kuna tal on kahtlus, et nimekiri ei ole õige.¹⁶⁴

Veel on Saksa õiguskirjanduses välja toodud, et kui juhatuse on juba esitanud uue osanike nimekirja äriregistrile ning selle alusel on tehtud ka kanne, võiks menetlusaegse õiguskaitse korras saada kohustada juhatust esitama eelmist osanike nimekirja, et taastada vaidluse ajaks endine olukord. Veidi vähem sekkuva meetmena võib kaaluda ka menetlusaegse õiguskaitse

¹⁶³ MüKoZPO/Drescher, ZPO § 935 Rn. 67-70.

¹⁶⁴ Leinekugel, R. 2023, S 1243-1244.

korras ühingu kohustamist jätkata osaniku kohtlemist osanikuna kuni põhimenetluses lahendi tegemiseni.¹⁶⁵ Eelneva puhul oleks tegemist ka siduva kohustusega, kuna see on määrusega kohtu poolt ühinguks pandud.

Seega on osanike nimekirjas muudatuste tegemisel esimeseks menetlusaegse õiguskaitse meetmeks vastuväite kandmine äriregistrisse, mis takistab osa heauskset omandamist, kuna vastuväite korral ei loeta äriregistrisse kantud andmeid isiku suhtes õigeks. Vastuväite äriregistrisse kandmine on ka kõige lihtsam menetlusaegse õiguskaitse abinõu, kuna selleks ei pea endine osanik enamasti põhistama, et tema õigused on ohus, vaid seda eeldatakse. Samas vastuväite äriregistrisse kandmine ei taga, et endine osanik saab jätkata oma õiguste teostamist, kuna osaniku õigused on vaid äriregistrisse kantud isikul. Seega võib olla vajadus vaidluse ajal säilitada endine olukord või käskida see taastada, et vältida kustutatud osanikule kahju tekkimist. Selleks saab keelata äriregistrisse kande tegemise, millega osanik kustutatakse, või kui see on juba tehtud, kohustada juhatust esitama endine nimekiri ja äriregistrit tegema vastav kanne, et osanikul säiliks kuni vaidluse lõpuni tema õigused. Menetlusaegse õiguskaitse korras kande tegemise keelamise või selle tegemise kohustamise korral ei eeldata, et osaniku õigused on ohus ning ta peab seda ise põhistama.

3.5. Esialgne õiguskaitse juhatuse kohustamiseks teabe andmisel

ÄS § 166 lg 1 kohaselt on osanikel õigus saada juhatusest teavet osaühingu tegevuse kohta ja tutvuda osaühingu dokumentidega. Kui juhatuse keeldub teabe andmisest või dokumentidega tutvumise võimaldamisest, võib osanik ÄS § 166 lg 3 järgi nõuda, et tema nõudmise õiguspärasuse üle otsustaks osanike koosolek, või esitada kahe nädala jooksul, alates juhatuse keeldumise saamisest, või nelja nädala jooksul, alates taotluse esitamisest, kui juhatuse sellele ei ole vastanud, hagita menetluses kohtule avalduse juhatuse kohustamiseks teavet andma või dokumentidega tutvumist võimaldama. Sättest nähtub, et teabe avaldamise nõue lahendatakse hagita menetluses ja seaduses ei ole sätestatud, et sellises hagita menetluses oleks lubatud esialgse õiguskaitse kohaldamine. Ka praktikas ei paista siin vaidlust olevat, kuna kohtupraktikast ei nähtu, et sellises menetluses oleks esialgset õiguskaitset kohaldatud.

¹⁶⁵ MüKoZPO/Drescher ZPO § 935 Rn. 70.

Saksa õiguses reguleerib osaniku õigust teabele GmbHG § 51a ja osaniku õigust kohtu kaudu teavet küsida GmbHG § 51b. Varasemalt oli Saksa õiguses seisukoht, et esialgse õiguskaitse korras ei ole võimalik kohustada juhatust teavet avaldama, kuna menetlus peaks juba ise olema kiire ja võimaldama õigusi kiiresti teostada, aga perekonnaasjade ja hagita asjade kohtumenetluse seaduse¹⁶⁶ (FamFG) vastuvõtmisega see seisukoht siiski mõnevõrra muutus.¹⁶⁷ Nimelt on leitud, et GmbHG §-s 51b sätestatud nõude menetlusele kohaldub AktG § 132 lg 3 ja AktG § 99 lg 1 kaudu FamFG, mille § 49 sätestab võimaluse teatud juhtudel esialgset õiguskaitset kohaldada.¹⁶⁸ Seda võimalust tuleb siiski käsitleda erandina, kuna esialgne õiguskaitse lahendaks samaaegselt ka põhiküsimuse.¹⁶⁹ Täiendava takistusena on välja toodud, et FamFG, erinevalt ZPO §-st 945, ei näe esialgse õiguskaitse taotlejale ette vastutust ja kahju hüvitamise kohustust juhuks, kui hiljem selgub, et esialgse õiguskaitse kohaldamine ei olnud vajalik.¹⁷⁰ Eesti õiguses on esialgse õiguskaitse kohaldamisega tekitatud kahju hüvitamine siiski võimalik TsMS § 477¹ lg 2 ja § 391 alusel.¹⁷¹ Sellele vaatamata ei saa eeltoodust järeldada, et Eestis peaks esialgse õiguskaitse korras teabe avaldamine lubatud olema, kuna see lahendaks ikkagi ära põhiküsimuse ning samuti pole sellist võimalust seadusega ette nähtud.

Esialgse õiguskaitse kohaldamine võib teabe saamise puhul vajalik olla eelkõige siis, kui osanik vajab teavet kiiresti enne otsuse tegemist, et ta saaks teadlikult hääletada. Üldjuhul on sellises olukorras aga võimalik otsus pärast selle vastuvõtmist vaidlustada. Nimelt on Eesti õiguskirjanduses leitud, et kui konkreetse sisuga hääle andmiseks vajalik tahe on kujunenud ebaõigete asjaolude alusel, võib see hääle olla tühine või tühistatav. Sellisteks asjaoludeks võivad muuhulgas olla eksimus ja pettus, mis on tingitud juhtorgani poolt ebaõige või mittetäieliku informatsiooni esitamisest või olulise informatsiooni esitamata jätmisest.¹⁷² Lisaks plaanitakse 2025. aasta äriseadustiku muutmise eelnõuga ÄS §-le 178 lisada lg 1¹, mille kohaselt saab osanike otsuse kehtetuks tunnistamist nõuda ka juhul, kui juhatus ei andnud osanikule otsuse tegemiseks vajalikku teavet või talle antud teave oli ebaõige või ebapiisav.¹⁷³

¹⁶⁶ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 3. Februar 2026 (BGBl. 2026 I Nr. 27) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/index.html>.

¹⁶⁷ MüKoGmbHG/Hillmann GmbHG § 51b Rn. 30.

¹⁶⁸ Noack/Servatius/Haas/Noack GmbHG § 51b Rn. 10.

¹⁶⁹ MHLS/Römermann GmbHG § 51b Rn. 49.

¹⁷⁰ Noack/Servatius/Haas/Noack GmbHG § 51b Rn. 11.

¹⁷¹ Järvekülg, I., Kõve, V. TsMSK § 477¹/3.3.

¹⁷² Saare, K. TsÜSK § 33/3.6.

¹⁷³ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 12.11.2025, lk 20. Eelnõude infosüsteem.

Sellise seadusemuudatuse tagajärjel muutub teabe puudumise tõttu otsuse vaidlustamine veel lihtsamaks, mis tähendab, et enamasti pole vajalik saada teavet kindlasti enne otsuse tegemist.

Seega tuleb jõuda järeldusele, et üldiselt ei tohiks kohustada juhatust teavet avaldama esialgse õiguskaitse korras, kuna see lahendab lõplikult ära põhiküsimuse ning Eesti õiguses pole sellist võimalust ka seadusega ette nähtud. Autor nõustub selle seisukohaga ja leiab, et üldjuhul ei ole teabe avaldamine esialgse õiguskaitse korras ka vajalik, kuna otsust on võimalik pärast selle vastuvõtmist vaidlustada, kui enne selle tegemist keelduti osanikule nõutavat vajalikku teavet andmast. Juba kehtiva Eesti õiguse kohaselt on enamasti võimalik otsus hiljem vaidlustada, kui selle tegemiseks puudus juhatuse tõttu osanikul vajalik informatsioon ja seetõttu on osaniku hääl kehtetu. Pärast äriseadustiku muutmist on olulise teabe puudumise tõttu otsuse vaidlustamine veelgi lihtsam, kuna teabe puudumine või selle ebapiisavus on otsuse kehtetuks tunnistamise üks alustest.

KOKKUVÕTE

Menetlusaegsel õiguskaitasel on Eesti õiguses ja tsiviilkohtumenetluses oluline roll, kuna ilma selleta võib kohtulahendi täitmine osutuda võimatuks või menetluse perioodil valitseda õiguslik ebaselgus, samuti võib tekkida või suureneda juba olemasolev kahju. Käesoleva magistritöö eesmärk oli analüüsida, milliseid menetlusaegse õiguskaitse abinõusid saab kasutada kohtu kaudu esitatavate ühinguõiguslike nõuete korral ning mis tingimustel. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks olid püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millistel tingimustel on menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine ühinguõiguslikes vaidlustes lubatav ning millised on selle kohaldamise piirid?
2. Milliseid menetlusaegse õiguskaitse abinõusid saab kohaldada osanike otsustega seotud nõuete korral enne ja pärast otsuse tegemist?
3. Millised menetlusaegse õiguskaitse abinõud on sobivad kohtu kaudu esitatavate muude ühinguõiguslike nõuete korral?

Magistritöö käigus läbiviidud analüüsi tulemusel leidis autor, et menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine ühinguõiguslikes vaidlustes on lubatav, kui on vaja tagada ühingu efektiivne tegutsemine menetluse ajal, et vältida kahju tekkimist nii ühingule kui ka osanikele ning tagada ühingu majandustegevuse jätkumine. Eelkõige on see võimalik juhul, kui on vaja takistada seda, et juhatuse liige või osanik tekitaks ühingule või teistele osanikele kahju, aga ka siis, kui on vaja vältida olukorda, kus menetluse ajal tuleb täita osanike otsust, mille kehtivuse üle on vaidlus. Teisest küljest tuleb arvestada, et kohus ei tohi ühingu tegevusse liigselt sekkuda ega asuda ühingu juhtorgani asemel otsuseid tegema, kuna juhtorgan teab üldjuhul ise, mis on ühingule kõige parem ning iga sekkumine võib muuta ühingu tulevikku. Lisaks tuleb arvestada, et iga ühingule seatud piirang mõjutab lisaks ühingule endale ja selle osanikele ka ühingu töötajaid, võlausaldajaid ning kolmandaid isikuid. Seega on ühinguõiguslike nõuete puhul eriti oluline, et kohus kontrollib menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise eelduste täidetust, kaalub poolte huve ning valib ühingu tegevusse võimalikult vähesekkuva meetme.

Osanike otsustega seotud nõuete puhul saab üldiselt eristada kahte erinevat menetlusaegse õiguskaitse kohaldamise viisi, vastavalt kas hagi tagamist taotletakse enne otsuse tegemist või pärast otsuse vastuvõtmist. Üldjuhul tuleks lähtuda põhimõttest, et kohus ei tohi ühingu otsustusprotsessi sekkuda ning kui otsust on võimalik ka pärast selle vastuvõtmist vaidlustada, tuleks enne otsuse tegemist menetlusaegse õiguskaitse korras selle protsessi mõjutamist

vältida. Enamasti on otsus võimalik samal põhjusel ka pärast selle vastuvõtmist vaidlustada ning vajadusel siis menetlusaegse õiguskaitse meetmeid kohaldada. Teatud olukordades on siiski ka enne otsuse tegemist juba otsustusprotsessi sekkumine lubatud. Nimelt on menetlusaegse õiguskaitse korras võimalik vajaduse korral menetluse ajaks keelata samasisulise otsuse vastuvõtmine, kui on piisavalt põhistatud, et osanikud hakkavad piiramatul arvul samasisulisi õigusvastaseid otsuseid tegema ning seda ei ole võimalik vältida teiste vähemsekkuvate meetmetega. Üldiselt ei ole menetlusaegse õiguskaitse korras võimalik osanikke ka teatud kindlal viisil hääletama kohustada ega hääleõigust piirata, kuna õigusvastaselt antud hääle on kehtetu ning kui selline hääle mõjutab otsuse sisu, on otsus võimalik pärast selle vastuvõtmist vaidlustada. Erandiks on siiski olukord, kus hääletamiskohustus tuleneb pooltevahelisest lepingust, kuna sellisel juhul ei ole ka lepingus kokkulepitule vastupidine hääle kehtetu ning see ei saa mõjutada otsuse kehtivust. Sellises olukorras on võimalik menetlusaegse õiguskaitse korras kohustada osanikku hääletama vastavalt lepingule ning seda ei saa pidada ka ülemääraseks sekkumiseks, kuna osanik on ise võtnud kohustuse teatud kindlal viisil hääletada ning ta peab selle kohustuse rikkumise tagajärgi ette nägema ja nendega arvestama. Seejuures tuleb siiski arvestada, et menetlusaegse õiguskaitse korras saab kindlal viisil hääletama kohustada vaid juhul, kui on piisavalt põhistatud, et selline kokkulepe eksisteerib ja on kehtiv, osanik kavatseb seda rikkuda ning puuduvad teised vähemsekkuvad menetlusaegse õiguskaitse meetmed. Võimalusel tuleb eelistada näiteks otsuse tegemise edasilükkamist, kuna see on vähemsekkuv ning sellega ei lahendata ära ka menetluse põhiküsimust.

Pärast otsuse vastuvõtmist on võimalik kasutada rohkem erinevaid menetlusaegse õiguskaitse abinõusid, et ära hoida otsuse täitmine. Kõige rohkem vaidlustatakse juhatuse liikme määramise ja tagasikutsumise otsuseid, kus menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine on ilmselt ka kõige olulisem. Selliste otsuste puhul sõltub menetlusaegse õiguskaitse meede esiteks sellest, kas seda taotleb tagasikutsutud juhatuse liige või osaühing. Eesti õiguse kohaselt tuleb osanike otsuste vaidlustamise puhul enamasti ette vaid olukorda, kus menetlusaegset õiguskaitset taotleb tagasikutsustud juhatuse liige, kes on samas ka ühingu osanik. Ta saab taotleda, et tal lubataks oma õiguste teostamist ja kohustuste täitmist jätkata ning et teda ei kustutataks äriregistrist. Olukorras, kus ta on juba äriregistrist kustutatud, on võimalik taotleda, et ta uuesti juhatuse liikmena äriregistrisse kantakse. Eesti kohtupraktika kohaselt on sellisel juhul tegemist hagi tagamise korras juhatuse asendusliikme määramisega. Muude otsuste vaidlustamise puhul piisab menetlusaegse õiguskaitse abinõuna enamasti äriregistrisse kande

tegemise keelamiseset või kui kanne on juba tehtud, otsuse-eelse kande taastamisest. Teatud juhtudel võib olla siiski vajalik ka muul moel otsuse täitmise keelamine, näiteks dividendide väljamaksmise keelamine osanikele.

Juhatuse asendusliikme määramise nõude puhul on tegemist hagita asjaga, kus ei ole seadusega esialgse õiguskaitse kohaldamist ette nähtud ning seega ei tohiks see olla ka lubatud, aga praktikas on seda siiski teatud juhtudel kasutatud. Autor on seisukohal, et juhatuse asendusliikme määramise menetluses ei ole menetlusaegse õiguskaitse kohaldamine lubatud ning see pole ka vajalik. Olemuselt on selline nõue ise justkui esialgse õiguskaitse meede, kuna eeldatakse, et osanikud valivad endale hiljem ise sobiva juhatuse liikme ning lisaks kasutatakse asendusliikme määramist teiste nõuete puhul tihti just menetlusaegse õiguskaitse abinõuna.

Juhatuse liikme kohtu kaudu tagasikutsumise nõude puhul saab järeldada, et asja tuleb lahendada hagimenetluses. Saksa õigus sellist nõuet ette ei näe, aga sama tulemus on võimalik saavutada, kui vaidlustatakse otsus, millega juhatuse liiget tagasi ei kutsutud, kuid seda oleks pidanud tegema. Selline olukord tekib, kui osanikel oli lojaalsuskohustusest tulenev kohustus hääletada juhatuse liikme tagasikutsumise poolt, aga nad ei teinud seda, mistõttu on nende antud hääle kehtetu. Nii Eesti õiguse alusel esitatud tagasikutsumise nõude kui ka Saksa õiguses otsuse vaidlustamise korral saab kasutada üsnagi sarnaseid menetlusaegse õiguskaitse abinõusid. Nimelt tahetakse mõlemas olukorras enamasti piirata juhatuse liikme tegevust või õigusi, et ta ei saaks menetluse ajal jätkata ühingu kahju tekitamist. Sellises olukorras kasutatavad menetlusaegse õiguskaitse meetmed võib jagada suuresti kaheks: ühingusisesed piirangud ja äriregistrisse kantavad piirangud. Vähemsekkuvaks piiranguks on ühingusiseste piirangute seadmine, näiteks teatud tehingute tegemise keelamine või nende lubamine ainult osaniku nõusolekul. Samas ei ole selliseid piiranguid võimalik kanda äriregistrisse, mis tähendab, et need pole kolmandate isikute suhtes kehtivad ehk sellist piirangut rikkudes tehtud tehing jääb ikkagi kehtima. Sisesuhtes seatud piirangute rikkumisel, kui sellega on tekitatud ühingu kahju, on võimalik esitada piirangut rikkunud juhatuse liikme vastu vaid kahju hüvitamise nõue ühingu nimel. Samas tuleb arvestada, et tihti on kahju suurust keeruline kindlaks teha ning lisaks on tegemist uue menetlusega, mis võtab omakorda aega. Äriregistrisse on nii Eesti kui ka Saksa õiguse kohaselt võimalik menetlusaegse õiguskaitse korras kanda vaid ühine esindusõigus mitmele juhatuse liikmele ning vajadusel määrata ka ajutine juhatuse liige. Selline piirang on rohkem sekkuv, kuid kehtib ka kolmandate isikute suhtes ning on seega tõhusam. Juhatuse liikme äriregistrist kustutamine pole menetlusaegse õiguskaitse korras

võimalik, kuna tegemist on liigselt sekkuva meetmega. Autori arvates pole see ka vajalik, kuna sarnase eesmärgi saab saavutada ka vähemsekkuvate meetmetega, seades juhatuse liikmele esindusõiguse piiranguid sisesuhtes või kandes äriregistrisse ühise esindusõiguse.

Osanike väljaarvamisel kohtu poolt on hagi tagamise abinõude rakendamine üsna tugevalt osaniku õigustesse sekkumine, mistõttu peab kohus eriti hoolikalt nende kohaldamist kaaluma. Osaniku väljaarvamine menetlusaegse õiguskaitse raames ei ole lubatud, küll aga on võimalik tema õigusi teatud viisil piirata. Osanikul on võimalik keelata menetluse ajal tema osa käsutada, et välistada olukorda, kus osanik võõrandab osa endaga seotud isikule, millega kaoks osaniku väljaarvamise eesmärk. Samuti võib keelata teatud tehingute tegemise, et vältida kahju tekkimist. Osaniku hääleõiguse piiramine või kindlal viisil hääletama kohustamine on ka siin väga problemaatilised ning lubatud vaid väga erandlikel juhtudel, kuid üldiselt on tegemist lubamatute meetmetega.

Osanike nimekirjas ebaõige kande muutmise nõude korral on esmane ja kõige vähemsekkuv meede vastuväite kandmine osanike nimekirja, mille kohaldamise standardid on üsna madalad. Vastuväite kandmine nimekirja tagab, et kolmanda isiku suhtes ei loeta äriregistrisse kantud andmeid õigeks. Samas ei taga vastuväide, et nimekirjast kustutatud osanik saaks menetluse ajal jätkata oma õiguste ja kohustuste täitmist. Seetõttu on vajadusel võimalik ka uue nimekirja alusel äriregistrisse kande tegemise keelamine või kui kanne on juba tehtud, endise olukorra taastamine. Sellisel juhul peab osanik aga ise põhistama, miks selline menetlusaegne õiguskaitse vajalik on.

Juhatuselt kohtu kaudu teabe nõudmisel ei saa esialgset õiguskaitset kasutada, kuna tegemist on hagita menetlusega ning Eesti õiguses ei ole ette nähtud võimalust sellise vaidluse korral esialgset õiguskaitset kohaldada. Saksa õiguse kohaselt võiks justkui olla esialgse õiguskaitse kohaldamine teabe nõudmisel lubatud, samas ei saa seda enamasti siiski kasutada, kuna sellega lahendataks ära põhiküsimus. Lisaks ei ole hagita menetluses, erinevalt hagimenetlusest, esialgse õiguskaitse taotlejale ette nähtud kahju hüvitamise kohustust, kui selgub, et menetlusaegne õiguskaitse oli alusetu. Eesti õiguse kohaselt on võimalik vaidlustada otsuse kehtivus pärast selle vastuvõtmist põhjusel, et osanikule ei avaldatud või tema eest varjati informatsiooni ning äriseadustiku muutmisega tahetakse teabe puudumise tõttu otsuse vaidlustamine veelgi lihtsamaks muuta. Seega puudub vajadus kohustada juhatust teavet osanikele avaldama esialgse õiguskaitse korras.

COMPANY LAW CLAIMS AND INTERIM MEASURES FOR THEIR ENFORCEMENT IN CIVIL PROCEEDINGS

Abstract

The right to interim legal protection derives from § 15 of the Estonian Constitution, which guarantees everyone the right of recourse to the courts. Interim protection serves to ensure the enforceability of future court decisions or to provisionally regulate legal relationships to prevent significant harm. This master's thesis examines the application of interim legal protection in company law disputes, because while interim protection is frequently sought in company law disputes, Estonian legal scholarship and case law offer limited guidance on which specific measures are permissible and under what conditions. The procedural aspects of company law are governed by the Code of Civil Procedure (CCP), yet none of the interim measures listed in § 378(1) of the CCP are suitable for many company law claims. The only act that expressly provides for interim measures in the context of company law claims is the Apartment Ownership and Apartment Associations Act. Its § 29(6) sets out specific interim measures for apartment associations, which makes this provision one of the comparative references in this thesis.

The analysis covers only the private limited company, as it is by far the most common type of legal entity in Estonia. The conclusions drawn are, however, largely applicable to other types of capital companies. This master's thesis addresses claims aimed at ensuring compliance with internal company rules, restoring infringed membership or organisational status, and compelling the company, its bodies, or members to act in accordance with their obligations under company law. The analysis focuses on disputes related to shareholder resolutions, the appointment of substitute board members and the removal of board members by the court, the exclusion of shareholders, amendments to the list of shareholders, and information requests through the court. Monetary claims are excluded from the scope of the thesis, as the applicable interim measures for such claims are generally clearer and more specifically regulated by law.

The aim of the thesis is to analyse which interim legal protection measures may be used in company law disputes and under what conditions. To achieve the aim of the thesis, the following research questions were posed:

1. Under what conditions is the application of interim legal protection permissible in company law disputes, and what are the limits of its application?
2. Which interim measures may be applied in claims relating to shareholders' resolutions before and after the adoption of a resolution?
3. Which interim measures are suitable for other company law claims pursued through court proceedings?

The thesis is structured into three chapters. The first chapter provides a general overview of interim legal protection and its particularities in company law disputes. The second chapter analyses the application of interim measures in relation to shareholder resolutions, examining remedies available both before and after the adoption of a resolution. The third chapter addresses interim protection in other major categories of company law claims, including the court-appointed replacement of board members, the judicial removal of board members, the exclusion of shareholders, changes to the list of shareholders, and information requests from the management board. The thesis employs a comparative and analytical methodology, drawing on Estonian and German legislation, case law, and legal scholarship. Germany was chosen as the comparator jurisdiction because Estonian company law has historically been modelled on German legal norms, resulting in similar provisions and principles.

The application of interim measures in company law disputes is permissible where it is necessary to ensure the effective operation of the company during proceedings, to prevent harm to the company and its shareholders, or avoid a situation where a void or voidable shareholders' resolution must be complied with throughout the proceedings. Although certain company-related information is entered in the commercial register and the registrar has a degree of supervisory duty and the power to suspend registration proceedings during the main proceedings, this does not substitute for interim measures. When applying the interim measures, the court must not intervene excessively or substitute its judgment for that of the management body, as any intervention may have irreversible consequences for the company's future and affect not only the parties to the dispute but also the company's employees, creditors, and third parties. It is therefore particularly important that the court verifies the conditions for applying interim measures, weighs the interests of both parties, and selects the least intrusive measure available.

In claims relating to shareholders' resolutions, a distinction must be drawn between interim measures sought prior to and following the adoption of a resolution. As a rule, where a resolution can be challenged after adoption, the court should refrain from interfering with the decision-making process beforehand. By way of exception, it is permissible to prohibit the adoption of resolutions of the same content where there is sufficient substantiation that the shareholders intend to adopt an unlimited number of such unlawful resolutions and this cannot be prevented by less intrusive means. Interim measures may not generally be used to compel shareholders to vote in a particular manner or restrict voting rights, since a vote cast in breach of a voting obligation is void and the resolution may be challenged after adoption. An exception applies where the voting obligation arises from an agreement between the parties, as a vote cast contrary to such an agreement does not affect the validity of the resolution. In that case, a shareholder may be compelled by interim measure to vote in accordance with the agreement, provided there is sufficient substantiation that the agreement exists and is valid, that the shareholder intends to breach it, and that no less intrusive alternatives are available. Where possible, preference should be given to postponing the adoption of the resolution, as this is less intrusive and does not resolve the main issue of the proceedings.

Following the adoption of a resolution, a wider range of interim measures is available to prevent its implementation. Resolutions on the appointment and removal of management board members are most frequently challenged, and interim measures are most significant in this context. The applicable interim measure depends primarily on whether it is sought by the removed management board member or by the company itself. Under Estonian law, interim legal protection is most commonly sought by a removed management board member who is also a shareholder. They have the right to request to continue exercising their rights and to be prevented from removal from the commercial register, or where removal has already occurred, to be reinstated. Under Estonian case law, this is treated as the appointment of a substitute management board member by way of interim relief. In this context, it is important to establish that the reinstatement of the management board member's rights is necessary and will not cause additional harm. Interim measures sought by the company arise where a resolution has been adopted by which a management board member was not removed, even though the shareholders were under a duty of loyalty to vote in favour of removal. Their failure to do so renders their votes void, meaning that a resolution of the opposite content should have been adopted instead. The invalidity of votes on grounds of breach of the duty of loyalty is recognised under German law but not under Estonian law. For other resolutions, it is generally

sufficient to prohibit the making of an entry in the commercial register or, where an entry has already been made, to restore the prior position. In certain cases, additional measures may be necessary, such as prohibiting the payment of dividends.

A claim for the appointment of a substitute management board member is an action-by-petition matter for which the law does not provide for interim measures and the author takes the view that such measures are neither permissible nor necessary. By its very nature, a claim of this kind functions as an interim measure in itself, since it is assumed that the shareholders will later elect a suitable management board member. In addition, appointment of a substitute member is frequently used as an interim measure in the context of other claims.

In claims for the judicial removal of a management board member, the matter must be resolved through action-by-claim proceedings. While such a claim is unavailable under German law, the same outcome may be achieved by challenging a resolution by which removal was not decided when it should have been. In both jurisdictions, the primary aim of interim measures is to restrict the management board member's authority to prevent continued harm during the proceedings. Available measures fall into two categories: internal restrictions and restrictions registrable in the commercial register. Internal restrictions are less intrusive but do not bind third parties, meaning transactions carried out in breach remain valid and the only remedy is a claim for damages on behalf of the company. Registrable restrictions are limited to joint representation rights and the appointment of a temporary management board member. These are more intrusive but bind third parties and are therefore more effective. Removal from the commercial register is not permissible as an interim measure, as it is excessively intrusive and unnecessary given that the same objective can be achieved through less intrusive means.

In shareholder exclusion proceedings, the court must exercise particular caution, as interim measures constitute a significant interference with the shareholder's rights. Exclusion by way of interim measure is not permissible, but certain restrictions on the shareholder's right are available. For example, it is possible to prohibit the shareholder from disposing of their share during proceedings or from entering into certain transactions. Restricting voting rights or compelling a particular vote is permissible only in exceptional circumstances and is generally not allowed.

In claims for correction of an entry in the list of shareholders, the primary and least intrusive interim measure is the addition of an objection to the list of shareholders, which prevents third parties from acquiring shares in good faith. The threshold for this interim measure is relatively low. However, an objection does not guarantee that a shareholder whose entry has been deleted may continue to exercise their rights and fulfil their obligations during the proceedings. Where necessary, it is therefore also possible to prohibit the making of a new entry in the commercial register or if such an entry has already been made, to restore the previous situation. In this case, the shareholder bears the burden of substantiating why such interim relief is necessary.

Interim measures are not available in proceedings for judicial disclosure of information by the management board, as Estonian law provides no basis for this in action-by-petition proceedings. The same conclusion has been reached under German law, as interim relief would resolve the main issue and the liability standard of action-by-claim proceedings does not apply. Since Estonian law already permits a resolution to be challenged after adoption on grounds of withheld information there is no need to compel disclosure by way of interim measure. In the future, after the amendments to the Commercial Code, such challenges would be even easier.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. Altmeppen, H. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 11., neubearbeitete Auflage. C.H.Beck 2023.
2. Bayer, W. Aktionärsklagen de lege lata und de lege ferenda. – NJW 2000, S 2609-2619.
3. Beurskens, M. jt (Bearb.). Beck'scher Kurz-Kommentare. Band 20. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. 24. Auflage. C.H.Beck 2025.
4. Born, M., Ghassemi-Tabar, N., Gehle, B. Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts. Band 7. 5. Auflage. C.H.Beck 2016.
5. Drescher, I., Fleischer, H., Schmidt, K. Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch. Band 2. 6. Auflage. Verlag C.H.BECK München 2026.
6. Du Plessis, J. Revisiting the Judge-Made Rule of Non-Interference in Internal Company Matters. – South African Law Journal 304 (2010), p 304-327.
7. Fleischer, H., Goette, W. (Hrsg.). Münchener Kommentar zum GmbHG. Band 1. 5. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2026.
8. Fleischer, H., Goette, W. (Hrsg.). Münchener Kommentar zum GmbHG. Band 2. 5. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2026.
9. Fleischer, H., Goette, W. (Hrsg.). Münchener Kommentar zum GmbHG. Band 3. 5. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2026.
10. Goette, W., Habersack, M., Kalss, S. (Hrsg.). Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 4. 6. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2025.
11. Hüffer, U. (Begr.), Koch, J. (Bearb.). Aktiengesetz. 19. Auflage. C.H.Beck 2025.
12. Kort, M. Einstweiliger Rechtsschutz bei eintragungspflichtigen Hauptversammlungsbeschlüssen. – NZG 2007, S 169-171.
13. Kõve, V. jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Komm vlj. Tallinn: Juura 2017.
14. Kõve, V. jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Komm vlj. Tallinn: Juura 2018.
15. Käerdi, M. jt. Ühinguõiguse revisjon analüüs-kontseptsioon. Tallinn 2018. Kättesaadav: <https://www.justdigi.ee/sites/default/files/documents/2021-10/%C3%9Chingu%C3%B5iguse%20revisjoni%20anal%C3%BC%C3%BCs-kontseptsioon.pdf>. (28.03.2026)
16. Leinekugel, R. Einstweiliger Rechtsschutz im GmbH-Recht. – Zeitschrift für Gesellschafts-, Unternehmens- und Steuerrecht 23/2023, S 1233-1251.

17. Madise, Ü. Jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 5. vlj. Tartu: sihtasutus Iuridicum 2020.
18. Michalski, L. (Begr.), Heidinger, A., Leible, S., Schmidt, J. (Hrsg.). Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH-Gesetz). Band 2. 4. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2023.
19. Musielak, H-J. (Begr.), Voit, W. (Hrsg.). Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz. 22. neubearbeitete Auflage. Verlag Franz Vahlen München 2025.
20. Otte, D. Einstweiliger Rechtsschutz im Beschlussmängelstreit. – NJW 2023, S 1089-1094.
21. Pel, A. Shareholders Voting Injunctions in Canada. – The Canadian Bar Review, vol 1012 (2023), p 237-268.
22. Raude, M. Juhtorgani liikme kohtu kaudu tagasikutsumine. – Juridica 2016/2, lk 105-113.
23. Rauscher, T., Krüger, W. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Band 2. 7. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2025.
24. Saare, K. Kapitaliühingu kõrgeima otsustustasandi liikmete lojaalsuskohustus. – Juridica 2022/8, lk 597-610.
25. Saare, K. jt. Ühinguõigus I Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.
26. Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimalused kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. Kahju hüvitamise näide. – Juridica 2017/9, lk 619-634.
27. Spindler, G., Stilz, E. (Hrsg.). Kommentar zum Aktiengesetz. Band 2. 4. Auflage. Verlag C.H.Beck München 2019.
28. Tambet, M. Kapitaliühingu otsuse vastuvõtmine ja sellega seotud tuvastusnõuded. Magistritöö. Tartu 2021.
29. Tambet, M. Otsuse vastuvõtmise tuvastamise nõue ehk positiivne tuvastushagi. – Juridica 2021/4, lk 266-275.
30. Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosaseadus. Komm vlj. 2. vlj. Tartu: Juura 2023.
31. Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus kui hääle kohtulahendiga asendamise eeldus. – Juridica 2017/6, lk 391-400.
32. Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistritöö. Tartu 2017.

Kasutatud õigusaktid

Eesti õigusaktid

- 33. Asjaõigusseadus. – RT I, 28.01.2026, 7.
- 34. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 11.04.2025, 3.
- 35. Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. – RT I, 09.10.2020, 5.
- 36. Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. – RT I, 23.12.2022, 4.
- 37. Krediidiasutuste seadus. – RT I, 23.12.2014, 28.
- 38. Sihtasutuste seadus. – RT I, 23.12.2022, 31.
- 39. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 03.04.2025, 2.
- 40. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 31.12.2024, 48.
- 41. Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

Saksamaa õigusaktid

- 42. Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBI. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 23 des Gesetzes vom 4. Februar 2026 (BGBI. 2026 I Nr. 33) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/index.html>.
- 43. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 21 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBI. 2024 I Nr. 323) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/gmbhg/index.html>.
- 44. Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 4. Februar 2026 (BGBI. 2026 I Nr. 33) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/index.html>.
- 45. Patentgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 16. Dezember 1980 (BGBI. 1981 I S. 1), das zuletzt durch Artikel 26 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBI. 2024 I Nr. 323) geändert worden ist. Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/patg/index.html>.
- 46. Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBI. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 2 des

Gesetzes vom 22. Dezember 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 349) geändert worden ist.

Kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html>.

Kasutatud kohtupraktika

Riigikohtu lahendid

47. RKTko 16.04.2003, 3-2-1-31-03.
48. RKTko 21.12.2004, 3-2-1-145-04.
49. RKTkm 01.06.2005, 3-2-1-54-05.
50. RKTko 25.04.2006, 3-2-1-38-06.
51. RKTko 08.10.2008, 3-2-1-65-08.
52. RKTkm 25.05.2010, 3-2-1-51-10.
53. RKTkm 27.10.2010, 3-2-1-74-10.
54. RKTkm 10.01.2011, 3-2-1-133-10.
55. RKTko 01.03.2011, 3-2-1-157-10.
56. RKTkm 27.10.2011, 3-2-1-97-11.
57. RKTko 20.06.2013, 3-2-1-72-13.
58. RKTko 11.06.2014, 3-2-1-55-14.
59. RKPJKo 27.02.2015, 3-4-1-54-14.
60. RKTko 29.09.2015, 3-2-1-81-15.
61. RKTkm 23.10.2015, 3-2-1-73-15.
62. RKTkm 10.02.2016, 3-2-1-167-15.
63. RKTkm 15.06.2016, 3-2-1-66-16.
64. RKTkm 24.10.2018, 2-16-17776/39.
65. RKTkm 10.04.2019, 2-18-16690/41.
66. RKTko 05.06.2019, 2-16-19017/101.
67. RKTko 18.12.2019, 2-17-10474/80.
68. RKTkm 15.04.2020, 2-19-13966/21.
69. RKTko 03.03.2021, 2-17-13391/43
70. RKKKm 01.04.2021, 1-20-8130/9.
71. RKTko 09.06.2021, 2-18-2243/179.
72. RKTko 26.04.2023, 2-20-17189/101.

Ringkonnakohtute lahendid

- 73. TlnRnKo 09.11.2016, 2-15-16477/47.
- 74. TlnRnKo 31.08.2018, 2-17-9170/31.
- 75. TlnRnKm 31.10.2018, 2-18-9506/16.
- 76. TlnRnKo 16.08.2019, 2-18-12214/27.
- 77. TlnRnKm 22.10.2021, 2-20-9374/47.
- 78. TrtRnKm 14.11.2013, 2-13-34261/25.

Maakohtute lahendid

- 79. PMKm 07.07.2022, 2-21-14663/71.

Saksa kohtupraktika

- 80. BGH Urt. v. 11.2.2008 – II ZR 187/06, BeckRS 2008, 4403.
- 81. BGH, Urteil vom 09-11-1987 - II ZR 100/87 (Köln).
- 82. OLG Hamm, Urteil vom 17. 9. 2001 - 8 U 126/01.
- 83. OLG Koblenz, Urteil vom 27-02-1986 - 6 U 261/86.
- 84. OLG München, Urteil vom 13. 9. 2006 - 7 U 2912/06.
- 85. OLG Saarbrücken, Urteil vom 09.05.2006 - 4 U 338/05.
- 86. OLG Stuttgart Beschl. v. 18.2.1997 – 20 W 11/97, BeckRS 2008, 06172.
- 87. OLG Stuttgart (14. Zivilsenat), Urteil vom 26.10.2005 – 14 U 50/05.

Kasutatud muud allikad

- 88. E-Äriregister. Registri seis. Juriidiliste isikute arv õigusliku vormi järgi Kättesaadav: <https://ariregister.rik.ee/est/statistics>. (25.04.2026 10:01).
- 89. Korteriomandi- ja korteriühistuseadus 462 SE seletuskiri. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/bb3ae807-c425-4e93-aa0e-66fda4aa904e/korteriomandi--ja-korteriuhistuseadus/>. (07.04.2025)
- 90. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse ning teiste seaduste muutmise seadus 641 SE seletuskiri. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/40a1d4f1->

2969-49d2-bcc7-5efb90f8a3b5/korteriomandi--ja-korteriuhistuseaduse-ning-teiste-seaduste-muutmise-seadus/. (07.04.2025)

91. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri 12.11.2025.
Eelnõude infosüsteem.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Triine Teder ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Ühinguõiguslikud nõuded ja nende tagamiseks kohaldatavad menetlusaegse ,
õiguskaitse abinõud tsiviilkohtumenetluses
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on PhD Margit Vutt ,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Triine Teder
29.04.2026